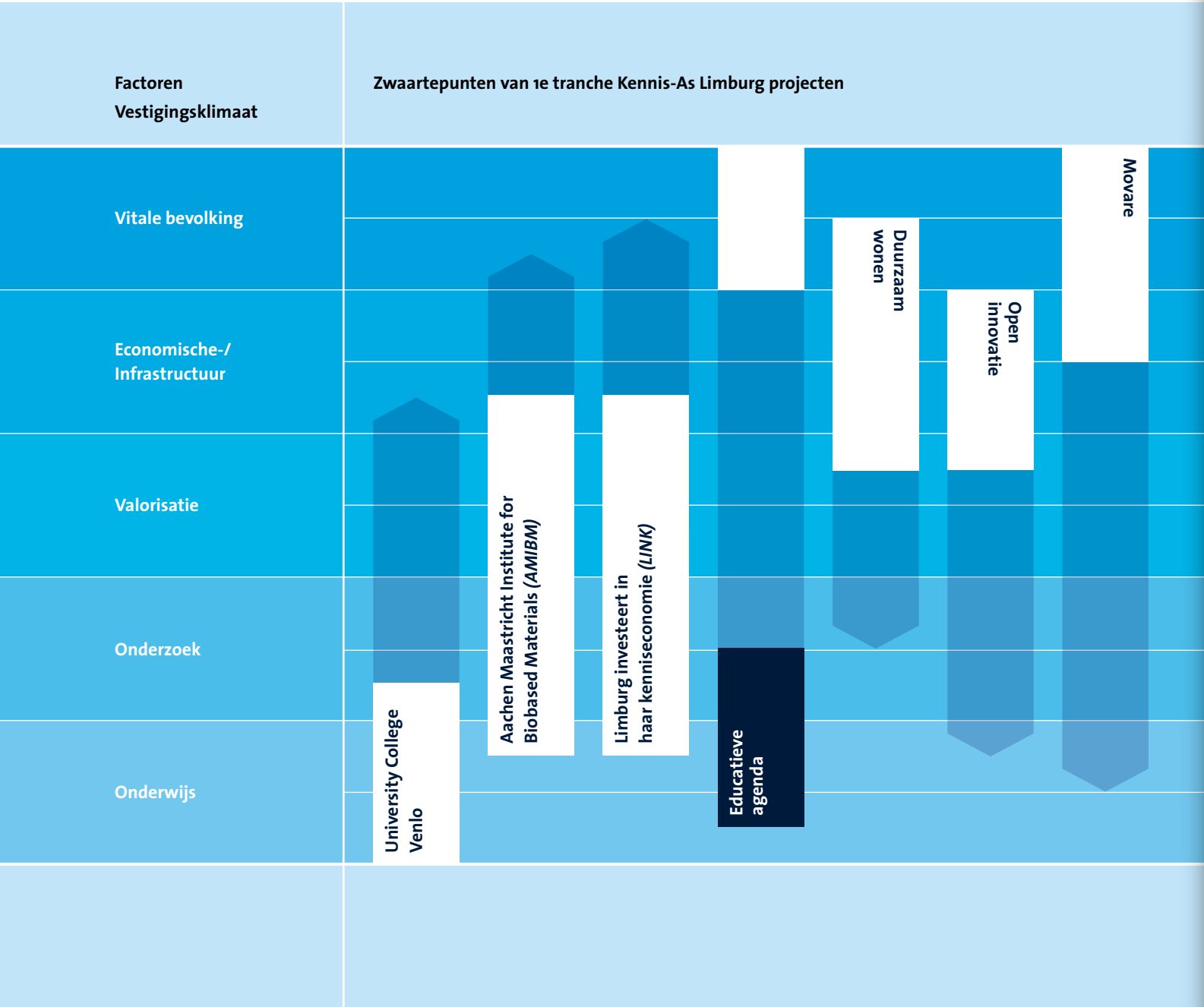

Business case

Educatieve Agenda Limburg

Een gezamenlijk initiatief van de kennisinstellingen hoger onderwijs en de scholen in het primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs

Inhoudsopgave

Educatieve Agenda Limburg

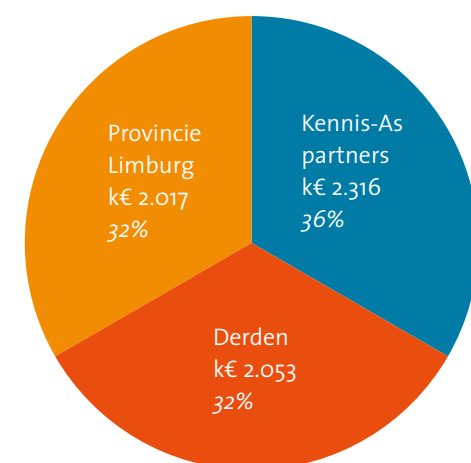
Samenvatting	4	Doorbraakproject 2:	
		Keuzebegeleiding in de	
1. De Educatieve Agenda Limburg	6	Limburgse beroepskolom	21
Ontstaan van de Educatieve		Doelstelling	22
Agenda Limburg	8	Kenmerken project	22
Aanpak en werkwijze	8	Impact	23
Relatie met de Kennis/As Limburg -		Doorbraakproject 3:	
Groeimotor van de regio	11	Leraar je bent het al!	24
De (maatschappelijke) rendementen		Doelstelling	24
van het project	13	Kenmerken project	24
Fasering	15	Impact	26
Algemene opmerkingen bij de		Doorbraakproject 4:	
begroting	16	Professionaliseren in regionale	
Indicatie van de verwachte kosten en		leercentra	27
gewenste financieringsvorm	17	Doelstelling	27
		Kenmerken project	27
2. De vier doorbraakprojecten	19	Impact	29
Doorbraakproject 1:		3. Proactieve kwaliteitszorg	31
Een goede start voor leerkrachten		Onderwijsmonitor van Limburg	31
in het basisonderwijs	19	Dialogoog en samen leren	32
Doelstelling	20	Organisatie	33
Kenmerken project	20		
Impact	21		

Samenvatting

De hoofddoelstelling van de Educatieve Agenda Limburg is beter onderwijs en een efficiënte aansluiting van dat onderwijs op de Limburgse arbeidsmarkt. Onderwijs waarin leerlingen dingen leren die goed afgestemd zijn op hun capaciteiten en interesses en op de vraag vanuit de arbeidsmarkt. De Educatieve Agenda Limburg wil dit bereiken door een programma dat dialoog, samen leren en ontwikkelen van leerstrategieën en monitoring samenbrengt. De Agenda is een initiatief van de vier instellingen HO: Zuyd Hogeschool, de Universiteit Maastricht, Fontys en Open Universiteit, waarbij samengewerkt wordt met de schoolbesturen van het primair, secundair en middelbaar beroepsonderwijs.

De Educatieve Agenda zet in op behoud van startende docenten, de opvang van toekomstige tekorten aan docenten, kwalitatief beter onderwijs met benutting van talenten van leerlingen, minder werkloosheid en betere job-matching door betere studie- en beroepskeuze en verbetering van de kwaliteit van zittende docenten door te investeren in docentprofessionalisering.

Verdeling financiering Educatieve Agenda

De Educatieve Agenda Limburg speelt in op de maatschappelijke vraagstukken met betrekking tot onderwijskwaliteit, zoals de kwaliteit van leraren, het benutten van talent en het stimuleren van een goede studie- en beroepskeuze. De Educatieve Agenda Limburg loopt daarmee voorop in de uitwerking van politiek belangrijke thema's zoals de professionalisering van leerkrachten, het bevorderen van de arbeidsmarktrelevantie van opleidingen en opbrengstgericht werken.

Om het Limburgse onderwijs en de aansluiting op de arbeidsmarkt te verbeteren is het cruciaal dat kennisinstellingen samenwerken met scholen in alle onderwijssectoren, het bedrijfsleven en de Provincie Limburg. Op deze manier worden relevante vragen uit het onderwijsveld en bedrijfsleven op wetenschappelijke wijze onderzocht, rekening houdend met provinciale beleidsstrategieën, en leidt innovatie in het onderwijs ook daadwerkelijk tot een regionale economische structuurversterking. Uit analyses van onder andere de OECD blijkt dat betere leerprestaties en beter afgestemde studiekeuzes een aanzienlijk economische en maatschappelijk rendement zullen hebben. Beter onderwijs leidt ook tot verbeteringen op talloze andere gebieden, zoals een betere gezondheid, een afname van de criminaliteit en meer ondernemerschap. Al deze factoren kunnen bijdragen aan een goede positie van de provincie Limburg: een gezonde woon- en werkomgeving.

Een duurzame samenwerking tussen onderwijsveld, onderzoek en bedrijfsleven is niet vanzelfsprekend. De Educatieve Agenda Limburg kan hierin een voorbeeldfunctie hebben voor andere provincies.

De Agenda is een combinatie van nieuwe en bestaande initiatieven die uitgebouwd gaan worden naar meer scholen en schooltypen in Limburg. De Educatieve Agenda Limburg steunt op een continu proces van samen leren en werken aan verbetering van het onderwijs en de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt. Relevante informatie, juiste interpretatie van die informatie en dialoog over de benodigde aanpassingen in het onderwijs zijn hiervoor essentieel. Op basis van alle beschikbare kennis, uit zowel praktijk als wetenschap, bepalen de partners gezamenlijk hoe de bestaande situatie te verbeteren is. Door voorgestelde veranderingen eerst op kleine schaal in te voeren, zijn de effecten vast te stellen. Op grond daarvan kan gekozen worden voor invoering op grotere schaal, verdere *fine tuning* als dat nodig is of het van tafel halen van de verandering. Zo verbetert het onderwijs stapsgewijs en systematisch.

De Educatieve Agenda Limburg start nu met vier concrete doorbraakprojecten als resultaat van de dialoog van het afgelopen jaar:

1. inductieprogramma voor startende leerkrachten in het primair onderwijs;
2. portal ter ondersteuning van studie- en beroepskeuze in het (v)mbo;
3. recruitment van talentvolle leraren in het havo/vwo;
4. docentprofessionalisering in regionale leercentra.

Door de gekozen aanpak leidt de Educatieve Agenda Limburg tot een infrastructuur die ruimte biedt voor het stimuleren en evalueren van onderwijsinnovaties. Concreet betekent dit dat ook evaluatie van de effecten van andere initiatieven, zoals de Human Capital Agenda en het Techniekpakt, mogelijk is. Intensieve samenwerking en goede monitoring van het onderwijs vormen bovendien een belangrijke basis voor de werving van aanvullende subsidies voor het onderwijs bij nationale onderzoekfondsen en EU programma's.

De ambities en uitgesproken intenties van de EAL hebben betrekking op de komende 10 jaar. De kosten voor de eerste vier jaar van de Agenda bedragen circa € 6,4 miljoen. Een derde deel van deze kosten (ruim € 2 miljoen) wordt bijgedragen door de Universiteit Maastricht en Zuyd Hogeschool, een derde deel van de kosten (ruim 2 miljoen) door de overige partners (Open Universiteit en Fontys, en de scholen in Limburg in het primair, voortgezet en middelbaar onderwijs). Aan de Provincie Limburg wordt gevraagd € 2 miljoen te investeren in de Agenda voor de eerste vier jaar van uitvoering. Na een goede evaluatie van de gekozen aanpak in de Educatieve Agenda Limburg aan het eind van jaar drie wordt opnieuw een voorstel ingediend.

1. De Educatieve Agenda Limburg

Goed onderwijs is cruciaal voor de ontwikkeling van de welvaart in de provincie en een gezonde, creatieve, ondernemende en goed opgeleide bevolking. Goed onderwijs zorgt voor uitstekende professionals en innovatieve ondernemers en kan de doorslag geven bij het besluit van ondernemers of mensen om naar Limburg te komen. Het Limburgse onderwijs heeft landelijk een goede naam, maar staat ook voor uitdagingen zoals het verwerken van de effecten van de bevolkingskrimp en andere maatschappelijke uitdagingen, het terugdringen van voortijdig schoolverlaten, het terugdringen van onderwijsachterstanden, het bevorderen van arbeidsmarktrelevante studiekeuzes, het waarborgen van voldoende instroom van gekwalificeerd personeel op de regionale arbeidsmarkt en het opleiden van kwalitatief goede leerkrachten. Figuur 1 geeft enkele feiten voor Limburg.

Figuur 1: Limburg staat voor belangrijke uitdagingen in het onderwijs¹

- *Achterstandsleerlingen op de basisschool: Kerkrade en Roermond in top-10 (> 20% van basisschoolleerlingen)*
- *Leerlingen op havo/vwo: relatief hoog (meer dan de helft) in Limburg, met uitzondering van Parkstad*
- *Vervroegd schoolverlaten: Heerlen, Kerkrade en Maastricht in top-10 (4,5-5% van schoolgaande jongeren 12-23 jaar), Roermond en Venlo vallen er net buiten (4%)*
- *Tienermoeders: relatief hoog in delen van Parkstad (> 7,5% van meisjes 15-20 jaar)*
- *Kinderen met risico op armoede: Heerlen, Kerkrade en Vaals in top-5 (> 15% van jongeren 0-18 jaar)*
- *Cliënten in jeugdzorg: Heerlen, Kerkrade, Maastricht en Roermond in top-5 (> 5,5% van jongeren 0-18 jaar)*
- *Krimp: aantal jongeren daalt naar verwachting vooral in Noord-Limburg*
- *Inkomen uit werk: minder dan 40% van de jongeren tussen de 18-25 jaar in provincie heeft inkomen uit werk*
- *Jongeren in onbenut arbeidspotentieel: in Zuid-Limburg relatief hoog (8-10% van jongeren 15-27 jaar)*
- *Jongeren met WWB-uitkering: Heerlen en Kerkrade in top-10 (4% van jongeren 15-27 jaar)*
- *Jongeren met Wajong-uitkering: Kerkrade in top-10 (4% van jongeren 15-27 jaar)*
- *Speciaal onderwijs: Limburg heeft aanzienlijk meer leerlingen in speciaal onderwijs dan de rest van het land. Deze moeten de komende jaren deels opgenomen worden in het regulier onderwijs*
- *Jongeren in aanraking met politie: Roermond en Venlo in top-10 (4% van jongeren 12-25 jaar)*
- *Misdrijven onder jongeren: Heerlen, Roermond en Venlo in top-10 (7-8% van jongeren 12-25 jaar)*

¹ Voor meer informatie zie <http://jeugdmonitor.cbs.nl/nl-nl/>.
² Onderwijsraad (2011), Ruim baan voor stapsgewijze verbeteringen, Den Haag: Onderwijsraad.
³ Parlementair Onderzoek Onderwijsvernieuwingen (2008), Den Haag: Commissie Parlementair Onderzoek Onderwijsvernieuwingen.

Omdat het onderwijs zoals wij dat kennen al een hoge mate van professionaliteit heeft, is het verder verbeteren ervan niet triviaal. Onderwijsverbetering zal steeds meer een kwestie van *fine tuning* zijn. De Onderwijsraad stelt dat succesvolle onderwijsverbetering vraagt om een intensieve dialoog tussen de scholen, lerarenopleidingen en wetenschap². Als ‘Dijsselbloem’³ iets heeft duidelijk gemaakt, is het dat het onderwijs niet verbetert door grootse plannen die van bovenaf komen. Onderwijsverbetering leidt alleen tot werkelijke resultaten als zij gevoed wordt door kennis en ervaring uit wetenschap en praktijk, gebaseerd is op samenwerking en een grondige gezamenlijke verkenning van de problematiek. De ambitie van de samenwerkende onderwijsinstellingen is om met de Educatieve Agenda Limburg de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren en daarmee een substantieel maatschappelijk en economisch rendement voor de provincie te genereren.

De hoofddoelstelling van de Educatieve Agenda Limburg is beter onderwijs en een efficiënte aansluiting van dat onderwijs op de Limburgse arbeidsmarkt. Onderwijs waarin leerlingen dingen leren die goed afgestemd zijn op hun capaciteiten en interesses en op de vraag vanuit de arbeidsmarkt. De Educatieve Agenda Limburg wil dit bereiken middels een programma dat dialoog, samen leren en samen ontwikkelen van leerstrategieën en monitoring bijeen brengt.

Dit document beschrijft hoe we deze doelstelling gezamenlijk willen verwezenlijken en is als volgt opgebouwd:

- Deze paragraaf geeft een algemene beschrijving van de Educatieve Agenda Limburg, de aanpak en werkwijze, het verwachte rendement en een overzicht van de financiering;
- Paragraaf 2 zet de vier doorbraakprojecten binnen de Educatieve Agenda uiteen, die belangrijke knelpunten in het Limburgse onderwijs en de aansluiting op de arbeidsmarkt aanpakken;
- Paragraaf 3 beschrijft het systeem van proactieve kwaliteitszorg dat zorgt voor monitoring, dialoog en het gezamenlijk ontwikkelen van strategieën en interventies voor verbetering van het onderwijs.

Figuur 2: De Educatieve Agenda Limburg is gebaseerd op twee provinciale onderwijsinitiatieven

Ontstaan van de Educatieve Agenda Limburg

De Educatieve Agenda Limburg bouwt voort op eerdere initiatieven in het Limburgse onderwijs (figuur 2):

1. Sinds 2011 werken de instellingen voor hoger onderwijs en de Limburgse besturen voortgezet onderwijs op aandringen van de provincie samen om elkaar te versterken. Doel is te zorgen voor hogere onderwijskwaliteit, betere aansluiting op de arbeidsmarkt en versterking van de maatschappelijke structuur in de provincie. Gesignaleerde knelpunten zijn een groeiend tekort aan leerkrachten voor de kernvakken in het voortgezet onderwijs en de vraag vanuit het primair, secundair en middelbaar beroepsonderwijs naar scholings- en professionaliseringstrajecten voor leerkrachten.
2. Sinds 2008 werken Limburgse scholen en de Universiteit Maastricht, na een aanjaagsubsidie van de provincie, samen in het Kaans-programma. Dit programma brengt informatie over het onderwijs aan leerlingen van 3 - 15 jaar bij elkaar en vormt de basis voor dialoog en gezamenlijke projecten voor onderwijsverbetering⁴. Gesignaleerde knelpunten zijn concentraties van achterstandsleerlingen in bepaalde regio's, lastige overgangen tussen onderwijsfasen, verkeerde studie- en beroepskeuzes en de gevolgen van nieuw beleid rondom passend onderwijs voor een provincie met veel leerlingen in het speciaal onderwijs.

Beide initiatieven zijn samengevoegd in de "Educatieve Agenda Limburg". Door op deze manier optimaal gebruik te maken van de complementariteit tussen de kennisinstellingen, zal een nog sterkere inzet van de Limburgse onderwijspartijen voor het oplossen van de problemen in de regio (figuur 1) mogelijk zijn. Een dergelijke samenwerking tussen alle kennis- en onderwijsinstellingen in een provincie is uniek in Nederland⁵.

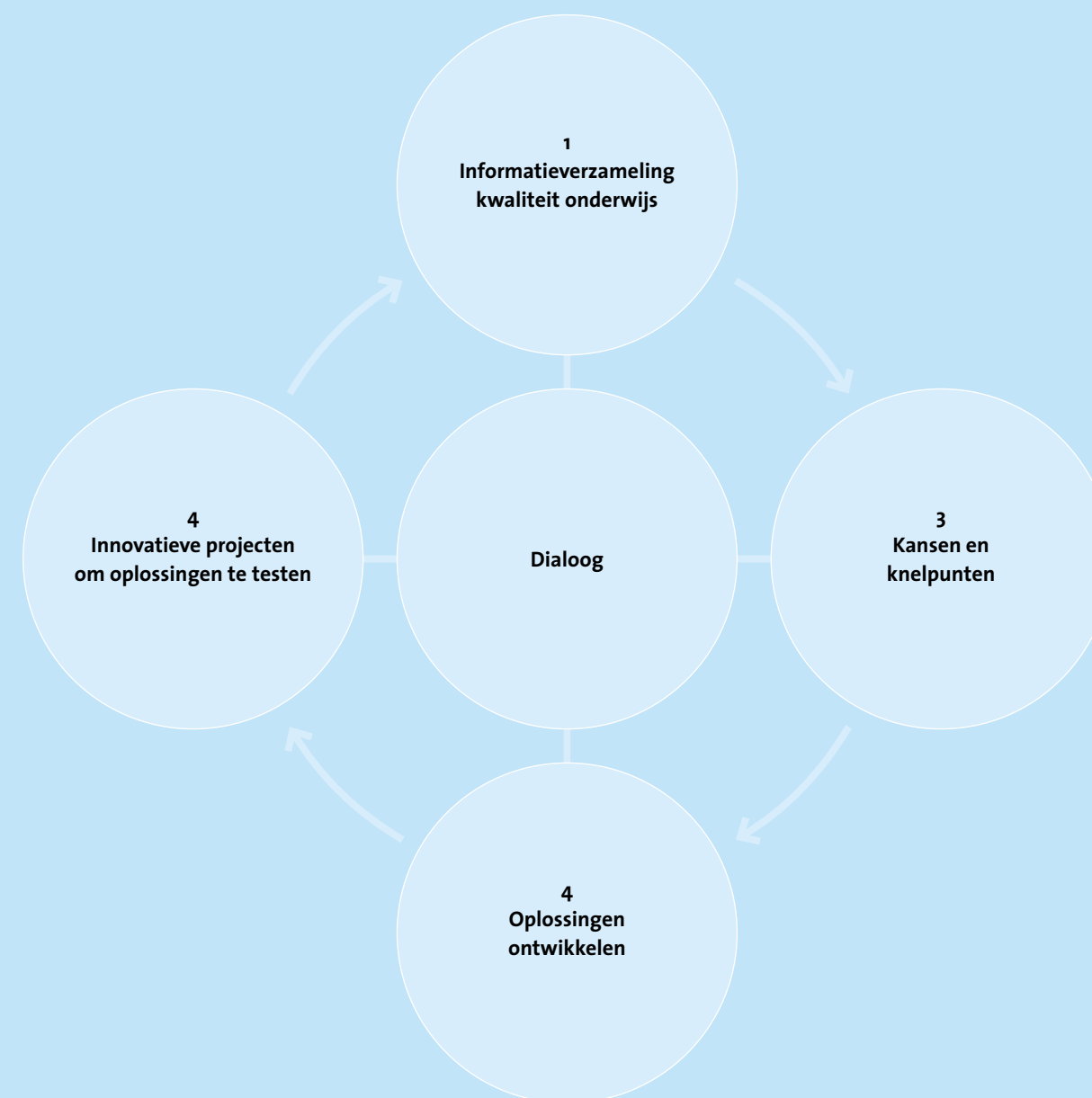
Aanpak en werkwijze

De Educatieve Agenda Limburg steunt op een continu proces van samen leren en werken aan verbetering van het onderwijs en de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt (figuur 3). Relevante informatie, juiste interpretatie van die informatie en dialoog over de benodigde aanpassingen in het onderwijs zijn hiervoor essentieel. Op basis van alle beschikbare kennis, uit zowel praktijk als wetenschap, bepalen de partners gezamenlijk hoede bestaande situatie te verbeteren is. Door voorgestelde veranderingen eerst op kleine schaal in te voeren, zijn de effecten vast te stellen. Op grond daarvan kan besloten worden tot invoering op grotere schaal, verdere *fine tuning* als dat nodig is of het van tafel halen van de verandering. Zo is het onderwijs stapsgewijs en systematisch te verbeteren.

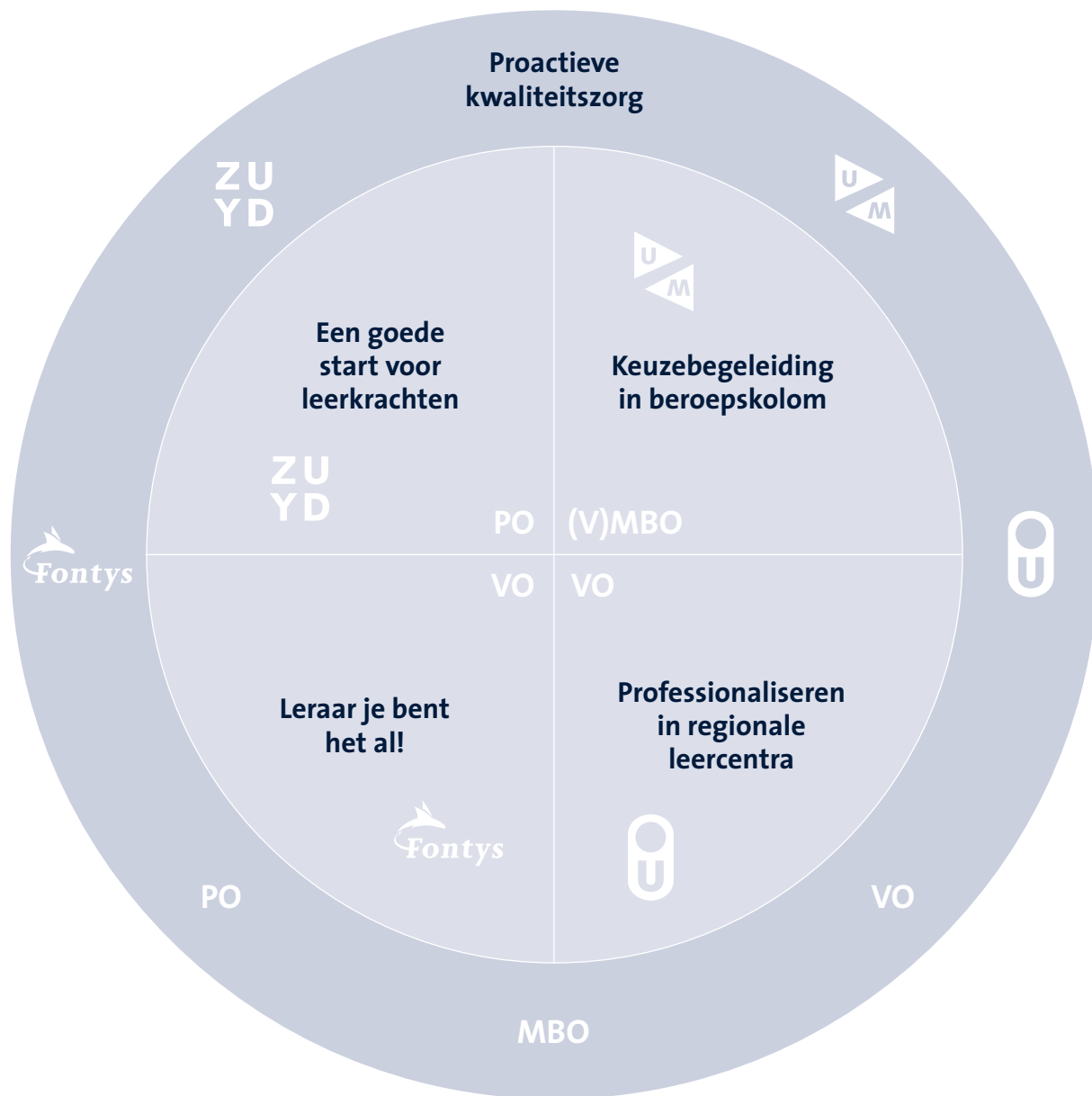
⁴ Voorbeelden daarvan zijn projecten over schoolmotivatie (financiering door Onderwijsbewijs), excellente leerlingen (financiering door NWO PROO), opbrengstgericht werken (financiering door Ministerie OCW).

⁵ De huidige samenwerking wordt als voorbeeld gezien voor landelijke initiatieven rondom opbrengstgericht werken in het onderwijs. In dat kader bezocht de staatssecretaris van Onderwijs een tweetal Limburgse scholen in 2013-2014.

Figuur 3: In de educatieve cyclus wordt op basis van monitoring en dialoog gewerkt aan verbeteringen in het onderwijs

Figuur 4: De Educatieve Agenda Limburg bestaat uit doorbraakprojecten en een schil van proactieve kwaliteitszorg

Doorbraakprojecten zijn projecten die vanwege hun omvang en inhoudelijke complexiteit de kracht van een individuele school te boven gaan en waarbij samenwerking met andere scholen en kennisinstellingen noodzakelijk is. Het zijn innovatieprojecten die zorgen voor een vooruitgang in de onderwijsverbetering. Naast de kennisinstellingen en scholen participeren ook de provincie en het bedrijfsleven in deze projecten. In de zoektocht naar een succesvolle oplossing spelen zij een cruciale rol. De Educatieve Agenda Limburg start met vier doorbraakprojecten (een uitgebreide beschrijving staat in paragraaf 2):

1. inductieprogramma voor startende leerkrachten in het primair onderwijs;
2. portal ter ondersteuning van studie- en beroepskeuze in het (v)mbo;
3. recruitment van talentvolle leraren in het havo/vwo;
4. docentprofessionalisering in regionale leercentra.

Deze projecten zijn gebaseerd op eerder vastgestelde knelpunten:

- Na vijf jaar werkt nog slechts 82 procent van de startende leerkrachten in het basisonderwijs en is 16 procent werkloos (hoger dan de 13 procent landelijk)⁶.
- Het aanbod van schoolverlaters sluit slecht aan bij de vraag op de arbeidsmarkt. Ruim de helft van alle

werkzoekenden in Limburg beschikt niet over een startkwalificatie. Verkeerde studiekeuzes zijn een belangrijke oorzaak van vervroegde schooluitval⁷.

- In het Limburgse voortgezet onderwijs ontstaan de komende jaren tekorten aan leerkrachten voor de vakken Engels, Nederlands, Duits en Wiskunde⁸.
- Zittende leerkrachten moeten zich voortdurend professionaliseren om kwalitatief goed onderwijs te kunnen blijven verzorgen⁹.

Rondom deze doorbraakprojecten kent de Educatieve Agenda Limburg een systeem van **proactieve kwaliteitszorg**, dat gebaseerd is op de educatieve cyclus (figuur 3) en uit drie elementen bestaat:

1. de onderwijsmonitor Limburg. Deze geeft een breed beeld van de kwaliteit van het Limburgse onderwijs. Kwaliteit betekent niet alleen dat leerlingen veel leren, maar dat ze die dingen leren die zowel passen bij hun talenten als waardevol zijn op de arbeidsmarkt. De monitor faciliteert ook een brede effectmeting van de doorbraakprojecten.
2. dialoog. De kennisinstellingen identificeren samen met de scholen in het primair, voortgezet en beroepsonderwijs de belangrijkste kansen en knelpunten in het Limburgse onderwijs.
3. onderwijsinnovaties. De kennis- en onderwijsinstellingen verkennen en ontwikkelen gezamenlijk strategieën voor onderwijsverbetering waarvan op basis van de verworven inzichten het grootste effect verwacht mag worden.

Dit levert een basisvoorziening op waarop nieuwe verbeterprogramma's geënt kunnen worden.

Relatie met de Kennis-As Limburg - Groeimotor van de regio

De Educatieve Agenda Limburg sluit aan op de doelstellingen die in de Kennis/As zijn gedefinieerd¹⁰. Voor economische ontwikkeling en structuurversterking zijn kennis, vakmanschap en een goed opgeleide bevolking van groot belang. De maatschappelijke kerntaak van kennisinstellingen als Universiteit Maastricht, Zuyd Hogeschool, Open Universiteit en Fontys Hogescholen is het ontwikkelen van kennis en het scheppen van de voorwaarden voor goed onderwijs. Om het Limburgse onderwijs en de aansluiting op de arbeidsmarkt te verbeteren is het cruciaal dat kennisinstellingen samenwerken met scholen in alle onderwijssectoren,

⁶ Van Leenen, H. en F.E.M. Bemsden (2012), Loopbaanmonitor 2011, Amsterdam: Regioplan.

⁷ UWV (2013), Regio in Beeld 2013: Arbeidsmarktschets (edities Noord-, Midden- en Zuid-Limburg).

⁸ Nelissen, J. (2013), Vraag en aanbod van leraren vo provincie Limburg, Tilburg: CenterData.

⁹ Jochems, W., P. Sloep en M. Vermeulen (2013), Onderzoeksprogramma professionalisering van leraren onderzocht, Heerlen.

¹⁰ Het hoofdstuk "Education Valley" gaat in op het belang van onderwijs in het realiseren van de Kennis-As doelstellingen: "In het Limburgse onderwijslandschap dient een kwalitatieve en kwantitatieve slag te worden gemaakt: er zijn meer docenten nodig om de kwaliteit te borgen nu de babyboomers massaal uit gaan stromen." "Education Valley staat voor een initiatief waarbij de hogere onderwijsinstellingen nauw samenwerken, met als resultaat dat over de gehele as innovatie in primair, secundair, tertiair en levenslang-lernen plaatsvindt."

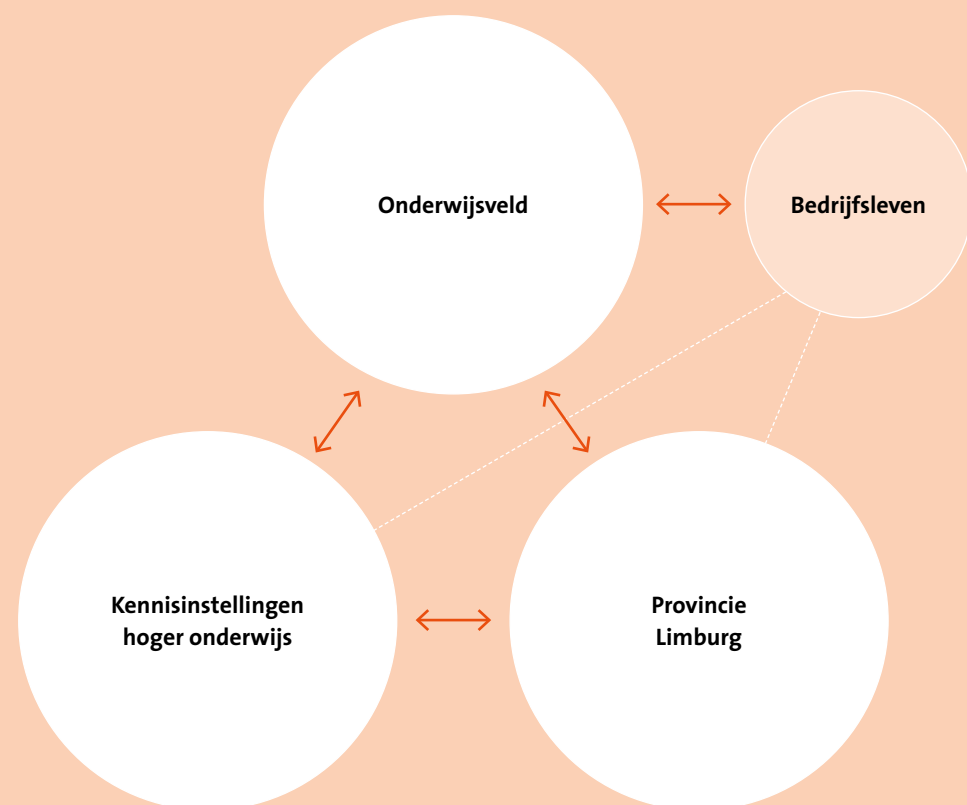
het bedrijfsleven en de Provincie Limburg (figuur 5). Relevante vragen uit het onderwijsveld en bedrijfsleven zijn dan onderwerp van wetenschappelijk onderzoek, rekening houdend met provinciale beleidsstrategieën. Innovatie op deze manier leidt ook daadwerkelijk tot een regionale economische structuurversterking. Beter onderwijs betekent ook verbeteringen op talloze andere gebieden zoals een betere gezondheid, minder criminaliteit en meer ondernemerschap. Al deze factoren kunnen bijdragen aan een goede positie van de provincie Limburg. Een duurzame samenwerking tussen onderwijsveld, onderzoek en bedrijfsleven is niet vanzelfsprekend. De Educatieve Agenda Limburg kan hierin een voorbeeldfunctie hebben voor andere provincies.

De Educatieve Agenda Limburg dient ook als basis voor afstemming met andere projecten in de provincie, zowel binnen als buiten de Kennis/As. Het Movare-project

bijvoorbeeld, omvat het opzetten van dagscholen in de gemeente Landgraaf en effectmetingen naar de gezondheidsaspecten, psychologische kenmerken en leerprestaties van de leerlingen. De monitoring van de Educatieve Agenda Limburg is de basis voor deze effectmeting, zodat vergelijking met een brede set scholen en indicatoren plaatsvindt. Daarnaast vindt afstemming plaats van de activiteiten van de Educatieve Agenda Limburg met die op de (te ontwikkelen) campussen binnen de Kennis/As. Om ook hier, door samenwerking, de kennis van alle partners optimaal te benutten en in te zetten voor economische versterking van de regio. Ook afstemming met de Human Capital Agenda en het Techniekpact is een optie. Deze richten zich op het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, het enthousiasmeren van leerlingen voor technische beroepen en het vergroten van de aantrekkelijkheid van een aantal topsectoren zoals life sciences, health, chemie en logistiek.

Ook hier kan de Educatieve Agenda Limburg meewerken aan een effectmeting op basis van de informatieverzameling en dialoog.

Figuur 5: De Educatieve Agenda Limburg is gebaseerd op samenwerking tussen onderwijsinstellingen, kennisinstellingen, Provincie en bedrijfsleven

De (maatschappelijke) rendementen van het project

De Educatieve Agenda Limburg heeft een duidelijk maatschappelijk rendement en een direct en indirect economisch rendement. De intensieve samenwerking tussen wetenschap, onderwijspraktijk, bedrijfsleven en provincie zal leiden tot hogere onderwijskwaliteit op alle onderwijsniveaus. Het minimale doel dat de samenwerkende onderwijs- en kennisinstellingen voor ogen staat is een stijging gedurende de komende tien jaar van een tiende standaarddeviatie in de toetsresultaten (dat is bijvoorbeeld één punt op de eindtoets basisonderwijs en tien punten op de PISA-score)¹¹. Studies laten zien dat een dergelijke verbetering van de schoolprestaties een verhoging van het gemiddelde inkomen met iets meer dan één procent oplevert¹². Voor Limburg is dat ruwweg drie miljoen euro per cohort per jaar. Een dergelijke leerwinst zal ook aanzienlijke baten opleveren voor de

gezondheid en maatschappelijke betrokkenheid van de bevolking, en tot een reductie van criminaliteit leiden. Zo'n twintig procent van de studenten maakt een studiekeuze waar ze achteraf spijt van hebben. Het minimale doel hierbij is een reductie van de spijt met twee procentpunten in het middelbaar beroepsonderwijs en één procentpunt in het hoger onderwijs. Dit levert Limburg jaarlijks 25 miljoen euro op¹³. De invloed die dit heeft op economische groei, innovatie en het maatschappelijk rendement is moeilijk te kwantificeren, maar het mag duidelijk zijn dat dit hierdoor verder groeit.

De Educatieve Agenda Limburg speelt in op de maatschappelijke vraagstukken rondom onderwijskwaliteit zoals de kwaliteit van leraren, het benutten van talent en het stimuleren van een goede studie- en beroepskeuze. Dit betreft landelijke thema's met oplossingsmodaliteiten op provinciaal niveau. De Onderwijsraad pleitte begin 2013 al voor "een sterkere sturing op kwaliteit [van leraren]" en hierbij "in de regio samen te werken"¹⁴. Ook in het landelijke actieplan Beter Presteren en in de sectorale actieplannen¹⁵ volgend op Actieplan Leraren 2020¹⁶, en de aanval op schooluitval¹⁷, spelen de hiervoor genoemde thema's een prominente rol. De Educatieve Agenda Limburg speelt in op deze maatschappelijke vraagstukken en loopt voorop in de uitwerking van politiek belangrijke thema's als de professionalisering van leerkrachten en opbrengstgericht werken. Internationaal onderzoek laat zien dat een dergelijke samenwerking tot een concrete verbetering van de onderwijskwaliteit zal leiden¹⁸.

Voor de provincie Limburg betekent dit dat voor de komende tien jaar (figuur 6):

- de opbrengsten van Limburgse scholen op alle niveaus toenemen (ambitie: stijging van 10%);
- het aantal mismatches tussen studiekeuze en beroepskeuzes afneemt (ambitie: daling van 10%);
- er een interessanter loopbaanperspectief ontstaat voor zowel startende als zittende leerkrachten (ambitie: toename instroom 10% en afname voortijdige uitstroom 10%);

Deze onderwijsopbrengsten leiden er op termijn toe dat:

- Limburg over beter gekwalificeerde werknemers en ondernemers beschikt;
- talent in de provincie beter wordt benut;

¹¹ Gedurende het eerste jaar van het project worden de ambities overigens verder geconcretiseerd.

¹² Hanushek, E. en L. Woessmann (2009), Do Better Schools Lead to More Growth? Cognitive Skills, Economic Outcomes and Causation, NBER Working Paper no. 14633, Massachusetts; M. van der Steeg, N. Vermeer en D. Lanser (2011), Nederlandse onderwijsprestaties in perspectief, CPB Policy Brief 2011/05.

¹³ Berekening op basis van Borghans en Golsteyn, De kosten van uitgesteld leren, Kwartaalschrift Economie 3, 2006, pp. 291-300.

¹⁴ Onderwijsraad (2013), Kiezen voor kwalitatief sterke leraren, Den Haag: Onderwijsraad.

¹⁵ PO: Basis voor presteren (2011); VO: Beter presteren (2011); MBO: Focus op vakmanschap 2011-2015 (2011); HO: Kwaliteit in verscheidenheid (2011). Alle: Den Haag, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

¹⁶ MinOCW (2011), Leraar 2020 – een krachtig beroep!, actieplan leraren 2020, Den Haag, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

¹⁷ Kabinet Rutte II stelt als doel het aantal vervroegd schoolverlaters terug te dringen tot maximaal 25.000 in 2016. www.aanvalopschooluitval.nl.

¹⁸ Fryer, R. en W. Dobbie (2013), Getting Beneath the Veil of Effective Schools, American Economic Journal: Applied Economics, 5(4): 28-60; Rivkin, S., E. Hanushek en J. Kain (2005), Teachers, schools and academic achievement, Econometrica, 73(2): 417-458.

- de instroom van voldoende gekwalificeerd personeel waarborgt voor sectoren van de regionale arbeidsmarkt waar een ruime vraag naar personeel bestaat of wordt verwacht;
- de kansenongelijkheid afneemt;
- de innovatiekracht van Limburg toeneemt;
- de gezondheid van de bevolking toe zal nemen;

En deze ontwikkelingen leiden weer tot:

- een hoger welvaartsniveau in de provincie Limburg;
- een algemeen prettiger leef- en vestigingsklimaat;
- een voortrekkersrol voor Limburg in dit type regionale samenwerkingsverbanden met (inter) nationale uitstraling.

De cijfers en analyses van Kaans worden nu bijvoorbeeld gebruikt in landelijke discussies en versterken daarmee de positie van de provincie bij het verwerven van aanvullende onderwijsmiddelen zoals bij de VVE-pilot en middelen voor krimp. De samenwerking tussen de

onderwijsinstellingen in de Educatieve Agenda Limburg vergroot ook de kansen op externe financiering (landelijk of Europees) van onderwijsverbeteringen. Bij toekenning van dergelijke subsidies zijn goede monitoring en samenwerking tussen scholen en kennisinstellingen van toenemend belang. Hierbij heeft de financiering van de provincie een aanjaagfunctie.

Naast de projecten die deel uitmaken van de huidige voorstellen voor de Kennis/As zullen monitoring en dialoog mogelijkheden creëren voor vernieuwingsprojecten die de instellingen zelf of via externe financiering bekostigen. Te denken valt aan subsidies van de Europese Commissie of het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek. De gezamenlijke investering van de provincie, haar Kennis/As-partners en de betrokken onderwijsinstellingen in de Educatieve Agenda Limburg leveren niet alleen het directe rendement van de beschreven onderwijsverbeteringen op. Ze leiden ook tot aanvullende projecten die de provincie niet hoeft te bekostigen maar die wel bijdragen aan verbetering van het onderwijs in Limburg. Deze spin-off projecten vergroten het bereik van de Educatieve Agenda Limburg.

Figuur 6: De ambitie van de samenwerkende onderwijsinstellingen is om met de Educatieve Agenda Limburg en de spin-off-projecten de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren en daarmee een substantieel maatschappelijk en financieel rendement voor de provincie te genereren

Maatschappelijke opbrengsten

Beter gekwalificeerde arbeidskrachten / Minder kansenongelijkheid / Meer innovatiekracht / Gezondere bevolking

Onderwijsopbrengsten

Hogere onderwijskwaliteit / Betere aansluiting op de arbeidsmarkt / Goede leerkrachten

Doorbraakprojecten

Microprojecten

Spin-offs

Dialoog

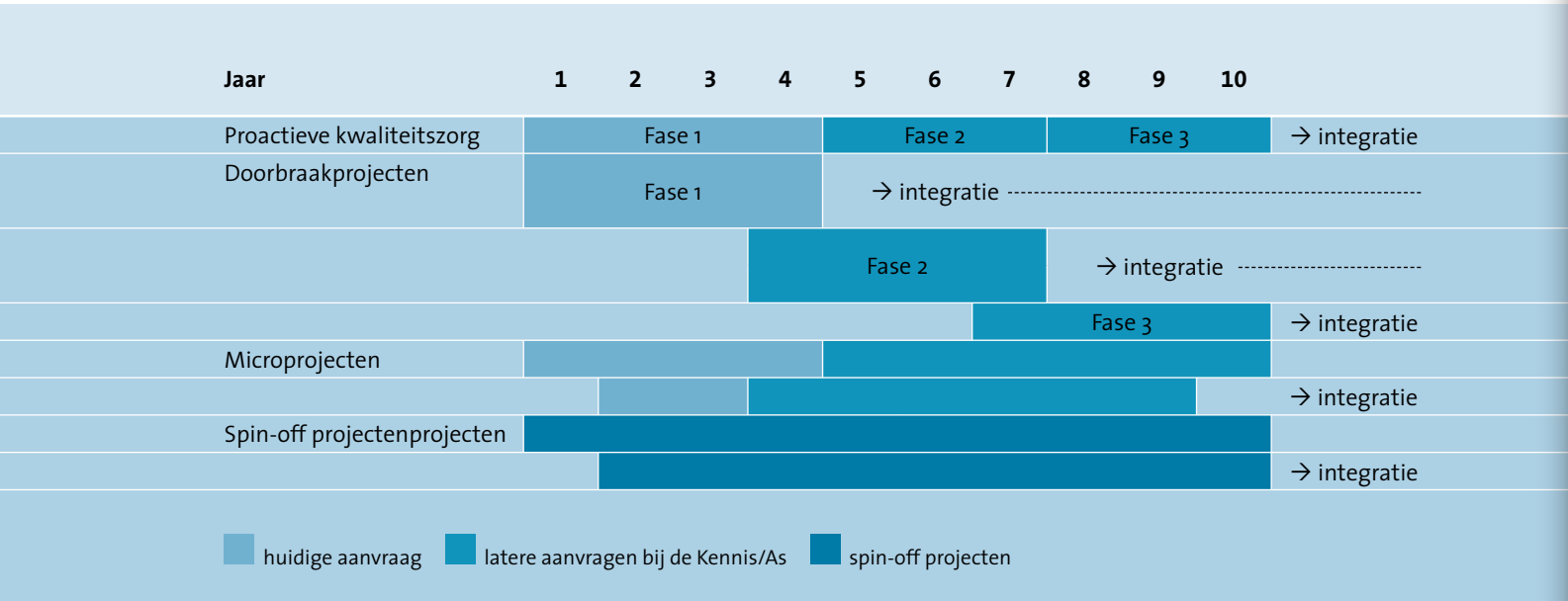
Monitor Limburgse Onderwijs en Aansluiting Arbeidsmarkt

Fasering

Het streven is de Educatieve Agenda Limburg begin september 2014 officieel van start te laten gaan. De Educatieve Agenda Limburg is voorzien als een programma voor een periode van tien jaar. Het gaat dus in het beginsel om een uniek langjarig commitment van allerlei partijen voor ten minste 10 jaar. De huidige aanvraag heeft - in zijn totaliteit - betrekking op de eerste vier jaar. Daarin staat het werken aan de vier hierna genoemde doorbraakprojecten centraal en invoering van de proactieve kwaliteitszorg. Na afloop van deze vier jaar vindt evaluatie en integratie van de vier doorbraakprojecten in de reguliere activiteiten van de onderwijsinstellingen plaats: opschaling en continuering van effectieve oplossingen. Op basis van de monitoring en dialoog zullen nieuwe projecten worden geformuleerd, die inspelen op de actualiteit. Daarnaast wordt ook geëvalueerd of de dialoog op de juiste manier plaatsvindt en goede informatie oplevert of dat eventueel bijsturing of een andere aanpak nodig is. Aan het einde van het derde jaar zal met de provincie in gesprek worden gegaan over voortzetting van het systeem van proactieve kwaliteitszorg en de start van een aantal nieuwe doorbraakprojecten die van groot belang zijn voor de verbetering van het onderwijs. Een derde voorstel voor vier jaar zal worden ingediend aan het einde van het zesde jaar. Na de periode van tien jaar zullen zowel het systeem van proactieve kwaliteitszorg als de verbeterprojecten een regulier onderdeel vormen van de activiteiten van de scholen en kennisinstellingen en door de instellingen zelf of externe financiering bekostigd worden. Door de sterke inzet op de dialoog en samenwerking is de verwachting dat de activiteiten van de Educatieve Agenda door blijven gaan. Essentieel is een kritische evaluatie, samen met de provincie, van de effectiviteit van de projecten en het systeem van proactieve kwaliteitszorg, gedurende de verschillende fasen. Daar waar activiteiten niet effectief blijken, vindt bijsturing of zelfs stopzetting plaats. Deze fasering is weergegeven in figuur 7.

Figuur 7: De Educatieve Agenda Limburg heeft een beoogde looptijd van tien jaar en wordt geleidelijk geïntegreerd in de reguliere activiteiten van de betrokken instellingen

Algemene opmerkingen bij de begroting

De Educatieve Agenda Limburg brengt de creatie van minstens 6.0 fte aan nieuwe werkplekken bij de instellingen hoger onderwijs met zich mee. Daarnaast voorziet de Educatieve Agenda in behoud van startende docenten, de opvang van toekomstige tekorten aan docenten, minder werkloosheid door betere studie- en beroepskeuze, ‘waardevollere’ zittende docenten door de activiteiten op het gebied van docentprofessionalisering en nieuwe werkgelegenheid en ondernemerschap door de spin-off projecten die de Educatieve Agenda genereert.

De post ‘personele kosten’ is gedeeltelijk te verklaren door het vrijstellen van docenten op de scholen voor het participeren in en coördineren van onderzoek op de scholen. Qua planning loopt de Educatieve Agenda van september 2014-september 2018. Er zijn twee extra jaren opgenomen voor het verrekenen van de promotiepremie. Alle betrokken partijen zullen zich blijven inzetten voor het verwerven van subsidies ter financiering van projecten binnen de Educatieve Agenda Limburg. Bij het binnenhalen van deze subsidies zullen, evenredig naar inleg op het betreffende project, bijdragen van betrokken instellingen en provincie teruggestort worden.

Figuur 8: Verwachte kosten van de Educatieve Agenda Limburg en de bijdrages van de partners

Bedragen in k€	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Totaal
Opbrengsten								
Rijksbijdrage: promoties	-	-	-	-	-	94	189	283
2 ^e en 3 ^e geldstroom	-	-	-	-	-	-	-	-
UM-bijdrage(incl. HS Zuyd)	176	565	630	593	352			2.316
<i>Open Universiteit</i>	2	56	57	62	3	-	-	180
<i>Fontys</i>	18	52	52	52	40	-	-	214
<i>VO</i>	45	189	190	189	90	-	-	703
<i>PO</i>	43	128	128	128	85	-	-	512
<i>MBO</i>	14	40	40	40	27	-	-	161
Overige opbrengsten	122	465	467	471	245	-	-	1.770
Totale opbrengsten	298	1.030	1.097	1.064	597	94	189	4.369
Kosten								
Personele kosten	429	1.465	1.535	1.500	857	-	-	5.786
Overige directe kosten	47	150	155	160	88	-	-	600
Totale kosten	476	1.615	1.690	1.660	945	-	-	6.386
Resultaat	178-	585-	593-	596-	348-	94-	189-	2.017-
Gevraagde subsidie PL cumulatief	178	763	1.356	1.952	2.300	2.206	2.017	2.017
Bijdrage Universiteit Maastricht (incl. Zuyd)						36%		2.316
Bijdragen Externe Partners / Derden						32%		2.053
Gevraagde subsidie Provincie Limburg						32%		2.017
						100%		6.386

2. De vier doorbraakprojecten

Bij de doorbraakprojecten gaat het om projecten waarbij een grondige analyse van de thematiek nodig is. Daarna volgen het ontwerp en de uitvoering van oplossingen, inclusief onderzoek naar hun effectiviteit en verduurzaming na de projectperiode. De aanpak dient zodanig te zijn dat de projecten niet alleen resulteren in duurzame oplossingen, maar ook in een versterking van de innovatiekracht van de participerende onderwijsinstellingen: innoveren en professionaliseren gaan dan hand in hand. Directe evaluatie van de doorbraakprojecten vindt binnen de eigen projectorganisatie plaats. Daarnaast is een brede effectmeting voorzien binnen het systeem van proactieve kwaliteitszorg. Het is van belang voortdurend het ontwerp, de aanpak en het verloop van de projecten kritisch te bekijken en daar waar nodig bij te stellen. Deze verantwoordelijkheid ligt bij de gezamenlijke kennisinstellingen van de Educatieve Agenda Limburg.

Doorbraakproject 1:
Een goede start voor leerkrachten in het basisonderwijs
Zuyd Hogeschool, de Nieuwste Pabo en de schoolbesturen primair onderwijs

Zoals overal in ons land zijn onderwijsgeven in Limburg de eerste jaren na hun diplomering bezig om zich te ontwikkelen tot volledig vakbekwame leerkrachten. Deze periode noemen we in onderwijsjargon de ‘inductieperiode’. Inspanningen zijn erop gericht alle pas gekwalificeerde leerkrachten tijdens de eerste jaren van hun loopbaan voldoende effectieve ondersteuning en begeleiding te geven, aldus de Europese Commissie¹⁹. Op meerdere locaties vinden experimenten plaats met inductieprogramma’s, bijvoorbeeld via het raamplan ‘Begeleiding Beginnende Leraren in het Beroep voor het voortgezet onderwijs’²⁰. De effecten zijn positief: verhoging van de competenties en het welbevinden en deelnemers blijven vaker werkzaam in de onderwijssector²¹.

¹⁹ Snoek e.a. (2010), Developing Coherent and Systemwide Induction Programmes for Beginning Teachers, Brussel: Europese Commissie.
²⁰ Ministerie van OCW (2013), Begeleiding van beginnende leraren in het beroep, Den Haag: Ministerie van OCW.
²¹ Cf. Kessels, C. (2010), The influence of induction programs on beginning teachers’ well-being and professional development, Proefschrift, Leiden: ICLON, Leiden University Graduate School of Teaching.

De groep van recent gediplomeerde leerkrachten die als tijdelijke vervangers voor meerdere schoolbesturen werken valt vooralsnog buiten de boot bij de inductieprogramma's, doordat zij geen dienstverband hebben bij een schoolbestuur²². Dat is ongewenst omdat de inspanningen er op gericht moeten zijn om alle recent gediplomeerden te behouden en verder te professionaliseren tot volledige vakbekwaamheid. Dit mede met het oog op de verwachte tekorten aan leerkrachten basisonderwijs die zich vanaf 2016/2017 in Limburg gaan manifesteren.

Doelstelling

Dit doorbraakproject gaat ervoor zorgen dat:

- er in Limburg geen verloren generatie ontstaat van beginnende leerkrachten basisonderwijs. Het project biedt perspectief voor leerkrachten die als tijdelijke vervanger voor diverse schoolbesturen werken. Door verdere professionalisering blijven zij waardevol, aantrekkelijk en behouden voor de sector. Dit is gezien de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt cruciaal;
- de Nieuwste Pabo (dNP) samen met de schoolbesturen een inductieprogramma ontwikkelt en verzorgt dat flexibel, aantrekkelijk en haalbaar is voor de doelgroep van tijdelijke vervangers;
- dNP en de schoolbesturen hun expertise op het terrein van de inductie van leerkrachten bundelen en verdiepen zodat er een hoogwaardig inductieprogramma ontstaat voor tijdelijke vervangers;

- de werking van dit inductieprogramma wordt onderzocht en de bevindingen ervan breed worden verspreid in alle onderwijssectoren. Hierdoor kunnen andere schoolbesturen en Pabo's hun voordeel doen met de resultaten van dit doorbraakproject.

Kenmerken project

Doelgroep: Tijdelijke vervangers en 'beginners' in het onderwijs (dat wil zeggen onder de 30 jaar en recent afgestudeerd). Geschat wordt dat ongeveer 10 procent van het personeelsbestand aan te merken is als tijdelijke vervanger²³.

Inhoud: Het inductieprogramma bekwaamt deelnemers onder meer in hun pedagogisch-didactisch handelen ten aanzien van passend onderwijs²⁴, in het bijzonder op het gebied van gedifferentieerd lesgeven in meer heterogene groepen, en in het klassenmanagement. Deze bekwaamheden worden door veel beginners als bijzonder problematisch ervaren²⁵.

Activiteiten: Er worden verschillende activiteiten uitgevoerd. Iedere deelnemer krijgt een begeleider (ervaren leerkracht) toegewezen van één van de participerende schoolbesturen, die zowel face-to-face als ook, indien noodzakelijk, op afstand (bijvoorbeeld via Skype) coacht. Daarnaast zijn er gezamenlijke professionaliseringsactiviteiten waarin deze beginners groepsgewijs over thema's met en van elkaar kunnen leren, onder begeleiding van ervaren lerarenopleiders van dNP en deelnemende scholen. Deze bijeenkomsten vinden zoveel mogelijk op fysieke locaties plaats, aangevuld met digitale activiteiten.

²² De Nieuwste Pabo en deze schoolbesturen ontvangen van het Ministerie van OCW een subsidie voor versterking van de onderlinge samenwerking ten behoeve van de doorontwikkeling initiële opleiding maar de doelgroep van tijdelijke vervangers valt hierbuiten.

²³ Het precieze aantal wordt in de eerste fase van het project vastgesteld.

²⁴ Zie www.passendonderwijs.nl.

²⁵ Houtveen, T., B. Versloot en I. Groenen (2006), De begeleiding van startende leraren in het voortgezet onderwijs en het basisonderwijs, Den Haag: Sectorbestuur Onderwijsarbeidsmarkt (SBO).

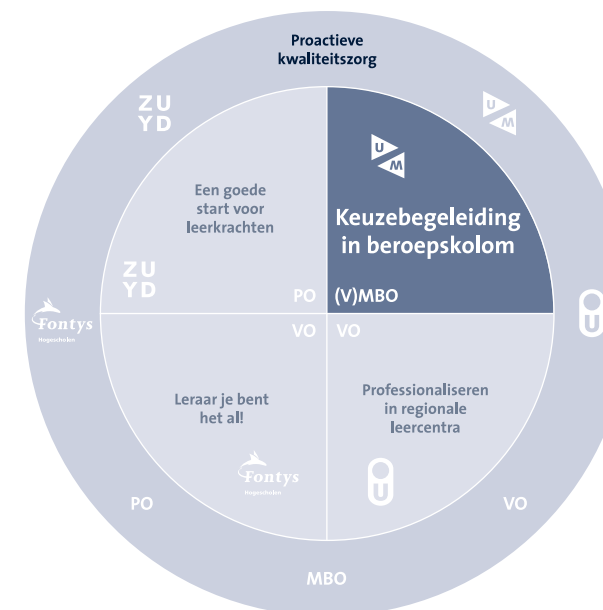
Participerende instellingen: De schoolbesturen in het Limburgse basisonderwijs en dNP slaan voor dit doorbraakproject de handen ineen, omdat zij erkennen dat alleen in gezamenlijkheid voor deze doelgroep een goed aanbod te verzorgen is. Dit project past in de goede samenwerkingstraditie die de laatste jaren tussen deze besturen en dNP is ontstaan. Daarnaast zullen lectoraten vanuit Zuyd met expertise op het terrein van basisonderwijs, professionalisering en onderwijsinnovatie, en lectoren van de Open Universiteit met expertise op het vlak van technology-enhanced learning, participeren.

Looptijd en deelnemers: Het totale project duurt drie jaar, met daarin twee pilots van het inductieprogramma met een totaal van ten minste veertig deelnemende leerkrachten. Het programma zal voor de deelnemers een looptijd van twee jaar hebben.

Onderzoek effectiviteit: Om de toegevoegde waarde van het inductieprogramma vast te stellen, vindt vergelijking plaats van de deelnemersgroep met een qua uitgangspositie vergelijkbare groep niet-deelnemers (een controlegroep). Het onderzoek moet antwoord geven op de vraag of het inductieprogramma effect heeft op de competenties, welbevinden en arbeidsmarktpositie van de deelnemers.

Impact

Dit doorbraakproject zorgt voor het behoud van en beter opgeleide leerkrachten in het basisonderwijs. Het levert een effectief en duurzaam inductieprogramma dat 'staat' op het moment dat de tekorten aan leerkrachten zich manifesteren. Ook dan zal er behoefte zijn aan tijdelijke vervangers (flexibele schil). Het doorbraakproject levert praktische en wetenschappelijke kennis op die betekenisvol is voor inductieprogramma's, niet alleen voor het basisonderwijs maar ook voor andere onderwijssectoren. Voorts versterkt het project de boven-bestuurlijke samenwerking het Limburgse primair onderwijs, wat van belang is voor het collectief en proactief anticiperen op de (toekomstige) uitdagingen waar de sector voor staat.

Doorbraakproject 2: Keuzebegeleiding in de Limburgse beroepskolom

Universiteit Maastricht en scholen in het Limburgse (v)mbo

Vmbo-leerlingen moeten al op relatief jonge leeftijd belangrijke loopbaankeuzes maken: bij de overgang van de tweede naar de derde klas kiezen zij voor een beroepssector, waarna ze bij de overstap naar het mbo een keuze maken voor een specifieke beroepsopleiding. Een derde van de leerlingen twijfelt aan het eind van het vmbo nog sterk aan de studiekeuze of heeft nog helemaal geen keuze gemaakt. Ongeveer een kwart van de vmbo-leerlingen switcht bij de overstap naar het mbo alsnog van sector. Zowel twijfelaars als switchers vallen vaker uit in het mbo, vaak al in de eerste maanden²⁶. Deze uitvallers beschikken niet over een startkwalificatie. Het aantal leerlingen dat het onderwijs zonder startkwalificatie verlaat, ligt in delen van Limburg boven het landelijk gemiddelde. Jongeren zonder startkwalificatie hebben twee keer zoveel kans op werkloosheid²⁷. Het verbeteren van studieloopbaanbegeleiding is dan ook een belangrijk speerpunt bij het tegengaan van schooluitval en jeugdwerkloosheid.

²⁶ Ministerie van OCW (2013), Kerncijfers 2008-2012, Den Haag: OCW; Neuvel, J. en W. van Esch (2010), Van vmbo naar mbo: doorstroom en loopbaankeuzes, Den Bosch: ECBO.

²⁷ www.aanvalopschooluitval.nl

Tegelijkertijd heeft Limburg te maken met een krimp in de werkgelegenheid in vrijwel alle sectoren. Deze krimp gaat bovendien gepaard met een stijging van het aantal hoger gekwalificeerde werkzoekenden, waardoor jongere en lager gekwalificeerde werkzoekenden minder kansen hebben op de arbeidsmarkt. Het is daarom zaak jongeren te helpen bij het vinden van een opleiding die niet alleen bij hun interesses en talenten past, maar die ook voldoende kansen biedt op de arbeidsmarkt. Zo zal de logistieke sector naar verwachting de komende jaren veel kansen bieden in Noord- en Midden-Limburg, waar in Zuid-Limburg juist meer werk zal zijn in de sectoren techniek en zorg²⁸. Een geïntegreerde regionale aanpak is nodig om vraag en aanbod bij elkaar te brengen en onderwijs en arbeidsmarkt beter op elkaar aan te laten sluiten. Enerzijds hebben kansrijke sectoren aanmoediging nodig om zich op de totale breedte van het arbeidspotentieel te richten, inclusief jongeren op de lagere niveaus van het beroepsonderwijs. Anderzijds is de uitdaging voor deze sectoren om jongeren te enthousiasmeren voor een carrière in de betreffende sector. Zo waarborgen ze niet alleen voldoende instroom van gekwalificeerd personeel, maar bovenal de begeleiding van jongeren naar een kansrijke loopbaan.

Doelstelling

Dit doorbraakproject gaat ervoor zorgen dat:

1. (V)mbo-scholen samen met werkgevers in de regio en de Universiteit Maastricht een digitaal keuze-portal samenstellen waarop leerlingen informatie vinden over mbo-opleidingen en beroepen, aangevuld met regio-specifieke arbeidsmarktinformatie en –prognoses. Hiervoor zullen bestaande initiatieven worden onderzocht en gebruikt als input;
2. docenten/mentoren op het (v)mbo actief met de informatie op de portal aan de slag gaan in de klas;
3. leerlingen op het (v)mbo op basis van deze actieve omgang met de informatie over studies en banen een passende en toekomstbestendige studie- en beroepskeuze maken;
4. vroegtijdige, ongediplomeerde uitstroom uit het beroepsonderwijs verder wordt teruggedrongen;
5. meer leerlingen het beroepsonderwijs in Limburg verlaten met een startkwalificatie zodat ze betere kansen op duurzaam werk hebben;
6. instroom van gekwalificeerd personeel op de regionale arbeidsmarkt wordt gewaarborgd.

Kenmerken project

Doelgroep. Dit project richt zich op leerlingen in het vmbo die een sector of een studierichting voor het mbo kiezen en leerlingen in het mbo die zich heroriënteren of voor een beroepskeuze staan.

Inhoud. In nauwe samenwerking met scholen in het (v)mbo, werkgevers in de regio en de Universiteit Maastricht wordt een pakket aan maatregelen ontwikkeld, dat leerlingen helpt bij het maken van hun studie- en beroepskeuze. Een digitaal portal is centraal onderdeel van dit pakket: scholen leveren informatie aan over het opleidingsaanbod, werkgevers bieden informatie over functies en mogelijkheden binnen hun organisatie en de universiteit plaatst regionale arbeidsmarktprognoses voor de verschillende opleidingen en beroepen²⁹. Ook zullen er gesprekken met de provincie plaatsvinden om na te gaan of er andere initiatieven zijn die aan de effectiviteit van de portal kunnen bijdragen en hoe de portal het provinciaal arbeidsmarktbeleid kan ondersteunen.

Activiteiten. Het is uitdrukkelijk de bedoeling om leerlingen zowel vanuit de school als vanuit het bedrijfsleven te helpen om de informatie te verkennen en te vertalen naar hun eigen situatie:

- In loopbaanlessen op school kunnen leerlingen kennismaken met de mogelijkheden van de portal. In individuele mentorgesprekken krijgen ze hulp bij het opstellen van een persoonlijk plan met gebruik van de geboden informatie op de portal. Zo worden leerlingen bij slechte arbeidsmarkt-prognoses via de portal bijvoorbeeld gewezen op alternatieve studie- en beroepsmogelijkheden.
- Bedrijven kunnen zich op de portal presenteren. Ze kunnen kennismakings- en meeloopdagen aankondigen, waarop leerlingen nader kennis kunnen maken met de beroepspraktijk en hun loopbaanplannen met iemand uit het werkveld kunnen bespreken. Door informatie over regionale beroepsmogelijkheden toegankelijk te maken worden vraag en aanbod op de regionale arbeidsmarkt in Limburg beter op elkaar afgestemd.

²⁸ UWV (2013), Regio in Beeld 2013: Arbeidsmarktschets (edities Noord-, Midden- en Zuid-Limburg).

²⁹ Dit zal in samenwerking met het Research Centrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) gebeuren.

Deelnemende instellingen. Aan dit project nemen scholen in het (v)mbo deel, diverse werkgevers in de regio³⁰ en de Universiteit Maastricht.

Looptijd. De looptijd van het project is vier jaar. In het eerste jaar worden de details van het programma in nauw overleg met de betreffende scholen en bedrijven nader ingevuld en de portal ontwikkeld.

Onderzoek effectiviteit. Om de effectiviteit van de actieve ondersteuning van leerlingen in het beroeps-onderwijs in hun keuzeproces te toetsen, gaan een aantal willekeurig geselecteerde scholen in het (v)mbo actief met de portal werken. De informatie over de leerlingen wordt voor en na de invoering van deelname geanalyseerd en vergeleken met scholen die niet deelnemen. Er wordt enerzijds gekeken naar indicatoren die betrekking hebben op het keuzeproces van leerlingen, zoals (on)zekerheid van leerlingen over de studie- en beroepskeuze, hun verwachtingen ten aanzien van de eigen loopbaan, hun beroepsbeeld, hun inschatting van de eigen kansen op de arbeidsmarkt en, eenmaal gestart met de opleiding van hun keuze, hun tevredenheid met de gemaakte keuzes. Anderzijds wordt de loopbaan van leerlingen gevolgd aan de hand van gegevens over instroom, uitstroom, switchen, voortgang en uitval. Momenteel varieert het percentage schoolverlaters uit het mbo dat spijt heeft van de gekozen opleiding tussen de eenentwintig en zesentwintig procent (BOL 1: 26 procent, BOL 2: 25 procent, BOL 3: 23 procent, BOL 4: 21 procent)³¹. De ambitie is om dit percentage evenals het percentage leerlingen dat gedurende de opleiding van richting verandert met tien procent af te laten nemen. De verwachting is dat hiermee ook de instroom in technische richtingen toe zal nemen. Daarnaast vindt een peiling plaats van de gebruikerservaringen van verschillende betrokkenen in het onderwijs, waaronder de leerlingen zelf, en betrokkenen in het bedrijfsleven. Voor de experimentele invoering en toetsing van deze nieuwe werkwijze vindt een pilot plaats om het ontwerp en de uitvoering te testen en waar nodig bij te stellen.

Impact

Als de keuze-portal effectief blijkt, wordt de bijbehorende actieve aanpak verspreid onder alle (v)mbo scholen in de provincie. Ook zullen dan waar mogelijk alle relevante werkgevers op de hoogte worden gebracht, zodat zij hun bijdrage kunnen leveren aan het voortzetten en verder uitbouwen van de portal. Met de ontwikkeling van een effectieve regionale keuze-portal voor leerlingen in het (v)mbo stromen minder leerlingen zonder startkwalificatie uit het beroepsonderwijs. De verwachting is dat hierdoor de werkloosheid onder jongeren daalt en dat er minder jongeren in een uitkering komen. Dit zal naar verwachting ook positieve gevolgen hebben voor de gezondheid van jongeren en kan criminaliteit onder jongeren terugdringen. Op termijn kan dit de economische en maatschappelijke positie van de provincie Limburg versterken.

³⁰ Bij het schrijven van dit voorstel zijn er positieve gesprekken geweest met onder meer VDL Nedcar, ProfCore Zuid-Limburg BV, Chemelot Innovation and Learning Labs, European Logistics Center Limburg, en Proteion TBC.

³¹ ROA (2013), Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2012, ROA-R-2013/7.

Doorbraakproject 3: Leraar je bent het al!

Fontys Lerarenopleiding Sittard en Limburgse schoolbesturen voortgezet onderwijs

Limburg heeft landelijk een goede naam met betrekking tot de kwaliteit van het onderwijs, maar staat ook voor uitdagingen zoals het opleiden van voldoende kwalitatief goede leerkrachten. Bij ongewijzigd beleid zal er in de komende jaren een grote mismatch ontstaan tussen de behoefte aan leraren op Limburgse scholen voor voortgezet onderwijs en het aanbod van afgestudeerden van de lerarenopleidingen³². Deze mismatch is zowel kwantitatief (onvoldoende instroom, laag rendement en uitstroom lerarenopleidingen) als kwalitatief (per vakgebied, onderbouw, bovenbouw). De totale uitstroom van leraren op de vo-scholen in Limburg betreft minimaal 500 fte tot 2020. De tekorten ontstaan vooral bij de vakken Engels, Nederlands, wiskunde en Duits³³. Om in de komende jaren te zorgen voor voldoende en kwalitatief goede instroom van leraren en de kwaliteit van het voortgezet onderwijs te borgen, bundelen scholen in het voortgezet onderwijs en de lerarenopleiding de krachten, vanuit samenwerking en wederzijdse

afhankelijkheid (figuur 9). Het hoger onderwijs is gebaat bij goed geschoolde leerlingen en het voortgezet onderwijs is gebaat bij goed opgeleide leraren.

Het scouten van onderwijstalent door de school blijkt een hoge voorspellende waarde voor studiesucces te hebben. Een student op de lerarenopleiding zegt hierover: "Leraar, je bent het al, maar je weet het alleen nog niet (zeker) als je zelf nog op de middelbare school zit"³⁴. Toch kijken scholen in het voortgezet onderwijs nauwelijks op deze manier naar de eigen leerlingen. Met als gevolg een niet-optimale instroom in de lerarenopleidingen leidend tot onvoldoende aansluiting op de arbeidsmarktbehoefte, een uitval van meer dan vijftig procent omdat leerlingen niet geschikt voor de studie en of het beroep blijken te zijn en leerlingen niet tot de gewenste top behoren.

Doelstelling

Dit doorbraakproject gaat ervoor zorgen dat:

1. potentieel geschikte leraren worden gescout in het voortgezet onderwijs;
2. de voorspelde tekorten op de onderwijsarbeidsmarkt van Limburg worden voorkomen door samen te werken aan kwalitatief en kwantitatief voldoende toestroom van leraren op de arbeidsmarkt.

Kenmerken project

Doelgroep. De doelgroep voor dit project bestaat uit leerlingen in de bovenbouw van het havo en vwo van de Limburgse scholen voor voortgezet onderwijs. Scholen bevinden zich in de unieke positie dat zij gedurende enkele jaren hun potentieel toekomstige werknemers, de leraren, al kunnen scouten op basis van geschiktheid voor het (les)vak én voor het beroep. Geschiktheid voor het (les)vak betekent dat leerlingen er goed in moeten zijn en het vooral ook leuk moeten vinden. Geschiktheid voor het beroep is wat lastiger vast te stellen, maar vaak gaat het om leerlingen die sociaal, authentiek en communicatief zijn. Vaak zijn het ook tutores of huiswerkbegeleiders van jongerejaars leerlingen.

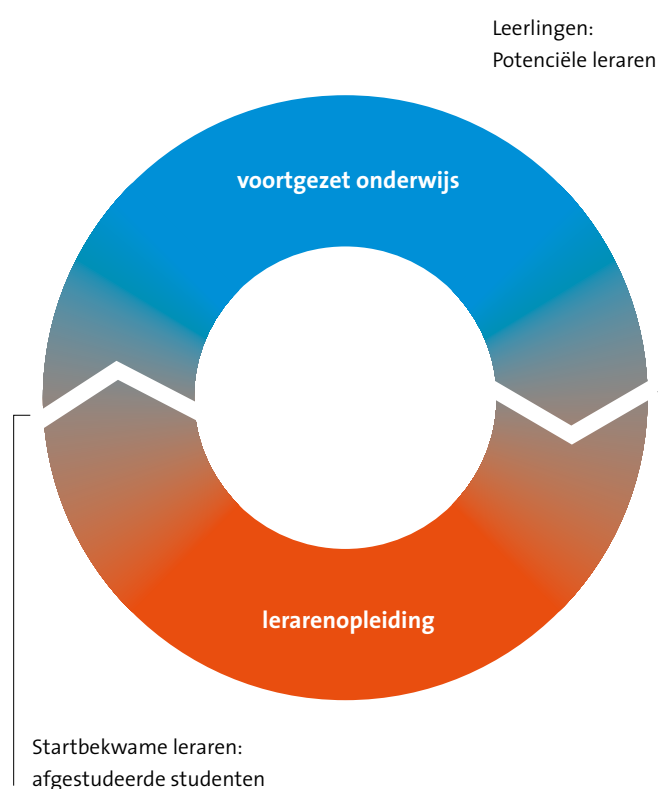
Inhoud en activiteiten. Het resultaat van dit project moet een kwantitatieve en kwalitatieve tijdige match tussen het aanbod van (nieuwe) leraren en de verwachte vacatures op de onderwijsarbeidsmarkt zijn. Om dat meetbaar te maken en hierop gerichte projectactiviteiten uit te voeren, worden de ontwikkelingen op de onderwijsarbeidsmarkt Limburg jaarlijks in beeld gebracht en toegevoegd aan de monitor van het Limburgs onderwijs (zie volgende paragraaf). Deze gegevens vormen de basis voor het uitzetten van acties wat betreft het scouten van potentieel onderwijstalent, het begeleiden van het keuzeprocess, het opleiden van leraren en het gezamenlijk zorgdragen voor een goede inductiefase. De uitdaging daarbij is dat het potentieel aan onderwijstalent zeer verspreid en in kleine aantallen aanwezig is op veel verschillende scholen. Scholen en lerarenopleidingen zullen moeten beschikken over een Digitaal Platform dat hen helpt bij het scouten van deze 'pareltjes'. De inhoud van een Digitaal Platform kan bestaan uit:

- een voorlichtingsfilm (geen werving) over studie en beroep, mogelijk in combinatie met de regionale keuze-portal uit doorbraakproject 2;
- spelvorm 'Ranking the Class' waarbij klasgenoten zelf (be)oordelen wie talent heeft als leraar;
- testimonials van leraren: waarom ben je het onderwijs ingegaan? Inspirerende verhalen die ook bijdragen aan eigen beroepstrots en beroepsbeeld;
- handwijzers voor leerling-tutores op het gebied van leren, didactiek en motivatie.

Naast het scouten van onderwijstalent vervullen leraren ook een voorbeeldrol naar hun leerlingen toe. Leraren daar bewust van maken en heel gericht de vraag stellen waarom zij ooit zelf voor het onderwijs kozen, kan helpen om jonge mensen voor dit beroep te enthousiasmeren. Daarnaast worden headhunters ingezet die de leraren leren hoe ze kunnen scouten. In besprekingen van lerarenteams zal de geschiktheid van leerlingen als toekomstige leraar aan de orde komen. Tot slot spelen ook lerarenopleidingen een belangrijke rol in het oriëntatie- en studiekeuzeprocess van leerlingen. Bijvoorbeeld door meeloopdagen en proefstuderen³⁵ te organiseren of door leerling-tutores te coachen op leerprocessen en didactiek.

Deelnemende instellingen. Zorgen voor voldoende en goed gekwalificeerde leraren in Limburg is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van lerarenopleidingen en het onderwijsveld. Samenwerking met de provincie Limburg voor afstemming met bestaande initiatieven en beleid is hierbij van groot belang. De beoogde samenwerking is dan ook een brede: tussen Fontys lerarenopleidingen Sittard (FLOS) en de verschillende vo-scholen in Limburg. Deze samenwerking moet laagdrempelig worden georganiseerd, liefst in de klas. Met inzet van opleidingsdocenten, mentoren en decanen waar het gaat om het scouten en enthousiasmeren en samenwerking met P&O-diensten of -functionarissen waar het de provinciale onderwijs-arbeidsmarktbehoefte betreft. Enkele vo-scholen worden actief betrokken bij de ontwikkeling en uitvoering van de projectresultaten. De overige scholen functioneren (indirect) als satelliet-scholen, die in een latere fase met de scoutingmethode gaan werken.

Figuur 9. Als geschikte leerlingen uit het voortgezet onderwijs doorstromen naar de lerarenopleiding krijgt het voortgezet onderwijs daarmee goede leraren

³² Zie www.voion.nl/nieuws/mogelijke-kwalitatieve-mismatch-grootste-arbeidsmarkt-uitdaging-vo.

³³ Nelissen, J. (2013), Vraag en aanbod van leraren vo provincie Limburg, Tilburg: CenterData.

³⁴ Ter illustratie: www.youtube.com/watch?v=olmQ5gHHwD8.

³⁵ Het volgen van een onderwijsmodule uit het curriculum van de lerarenopleiding dat wordt afgesloten met een tentamen en waarvoor studiepunten worden verkregen.

Voor de regio Limburg geldt dat niet alle lerarenopleidingen in de provincie te volgen zijn. Er zal ook voorzien moeten worden in de vacatures waarvoor in Limburg niet wordt opgeleid (als onderdeel van dit project). Daarbij is het van belang dat de vo-scholen goed contact blijven onderhouden met hun oud-leerlingen, ook buiten de provincie. Dit kan bijvoorbeeld via het digitaal platform of stages. Een student die buiten de provincie gaat studeren, hoeft zodoende niet verloren te gaan voor de Limburgse arbeidsmarkt.

Looptijd. De looptijd van het project is vier jaar. Na deze periode zijn het onderhoud van de arbeidsmarktmonitor en de activiteiten die daaruit voortkomen onderdeel geworden van de reguliere activiteiten van de partners.

Impact

Met dit project wordt een strategie ontwikkeld die lerarentekorten voorkomt dan wel reduceert. Onvoldoende beschikbaarheid van gekwalificeerde leerkrachten is desastreus voor de kwaliteit van het Limburgse voortgezet onderwijs. Temeer daar het aantrekken van leraren van elders naar Limburg geen reëel alternatief is. Dit project draagt bij aan het signaleren van talent voor het beroep van leraar zodat de provincie blijft beschikken over voldoende goed gekwalificeerde en gemotiveerde leraren die op hun beurt bij zullen dragen aan het ontwikkelen van gekwalificeerde werknemers met goede en duurzame kansen op de arbeidsmarkt. Dit versterkt de economische en maatschappelijke positie van de provincie.

Doorbraakproject 4: Professionaliseren in regionale leercentra

Open Universiteit en Stichting Onderwijs Midden-Limburg

De samenleving verandert volop. Dat raakt ook de school en de leraar. Als onderwijsprofessional moet hij kunnen omgaan met de vergrote diversiteit binnen de school, in kunnen spelen op de veranderende behoeften van leerlingen, de mogelijkheden van nieuwe media kunnen benutten en leerlingen voorbereiden op de arbeidsmarkt zoals die er in de komende jaren uit zal gaan zien³⁶. Dat kan alleen door de leraren zelf de verantwoordelijkheid te geven voor het meegroeien met de veranderende eisen en mogelijkheden van de samenleving. Het doorbraakproject beoogt dat mogelijk te maken door *regionale leercentra* in het leven te roepen, waar leraren, lerarenopleiders en professionals uit bedrijfsleven en overheid elkaar ontmoeten om met elkaar en van elkaar te leren³⁷. In regionale leercentra kunnen leraren kennis nemen van recente ontwikkelingen in de samenleving als geheel, die ze vervolgens in hun onderwijs tot uiting kunnen laten komen. Omgekeerd weten bedrijfsleven en overheid op deze manier beter wat het onderwijs hen te bieden heeft. In regionale leercentra kunnen leraren die ervaren zijn in het gebruik van moderne media of nieuwe didactische werkvormen hun collega-docenten coachen bij het gebruik hiervan en samen nieuwe ontwikkelingen in gang zetten. Deze centra groeien zo uit tot een bruisend netwerk waarin leraren samen met professionals uit het bedrijfsleven en de overheid werken aan de doorlopende vernieuwing van het onderwijs. Regionale leercentra zijn

in eerste instantie fysieke ontmoetingsplaatsen. Maar ze zullen in steeds sterkere mate ook vertrouwen op een virtueel platform dat het in de fysieke centra verankerde netwerk faciliteert en stimuleert tot groei. Steeds meer zal het virtuele platform fungeren als de ontmoetingsplaats bij uitstek, waar de professionaliseringsvragen van leraren en het aanbod vanuit de scholen, bedrijven en overheidsinstellingen bij elkaar komen en worden uitgewisseld. Uiteindelijk overvleugelt het virtuele platform de fysieke centra, die dan vooral als steunpunt gaan fungeren. Er zal dan een netwerk van leercentra zijn ontstaan met virtuele en fysieke componenten.

Doelstelling

Dit doorbraakproject gaat ervoor zorgen dat:

1. leraren als professionals in een gezamenlijke inspanning zelf invulling geven aan de noodzakelijke aanpassing van het onderwijs aan de eisen van de veranderende samenleving;
2. leraren een goed beeld hebben van de nieuwste ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en hier in hun onderwijs op kunnen anticiperen³⁸;
3. leraren meer gebruik maken van de mogelijkheden die moderne media het onderwijs bieden.

Kenmerken project

Doelgroep: De doelgroep voor dit project bestaat uit leraren, lerarenopleiders en professionals uit het bedrijfsleven en de overheid die bij willen dragen aan een nauwere band tussen onderwijs en hun sector.

³⁶ WRR (2013), Naar een lerende economie: Investeren in het verdienvermogen van Nederland. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

³⁷ Hiermee ontstaat een link naar doorbraakproject 1.

³⁸ Bijvoorbeeld via organisaties als Chemelot, Van Houten papier, WML, en Rockwool. Daelzicht heeft de ambitie uitgesproken om te participeren in regionale leercentra en hiermee verbindingen te leggen tussen werken in de zorg en het onderwijs en daarmee sluit dit doorbraakproject ook aan bij de Human Capital Agenda Zorg. Met Keyport 2020 zijn inmiddels verkennende gesprekken gevoerd om de regionale leercentra de komende jaren binnen de Keyport doelstellingen een duidelijke plek te geven.

Inhoud: Uit een eerste inventarisatieronde blijkt dat leraren vooral behoefte hebben aan professionaliseringsactiviteiten die gaan over:

- het toepassen van nieuwe media;
- het aanleren van een diversiteit aan werkvormen;
- het toepassen van diverse didactische technieken;
- pedagogisch tact, gespreksvoering, het geven en ontvangen van feedback en de ethiek van de huidige leraar;
- effectieve maatwerkleerroutes zodat elke leerling op zijn/haar niveau en in eigen tempo kan leren;
- wat de belangrijkste ontwikkelingen op de arbeidsmarkt zijn en hoe het onderwijs leerlingen hierop voor kan bereiden.

Voor de uitwerking van activiteiten op deze terreinen zullen teams van leraren, lerarenopleiders en betrokkenen uit het bedrijfsleven en de overheid geformeerd worden. Zo kan er een team zijn dat samen met technische bedrijven in de provincie werkt een onderwijsprogramma met gepersonaliseerde leerroutes om meer aandacht te geven aan techniek op school. Leraren in teams houden via het virtuele platform voeling met hun collega's erbuiten om zo het draagvlak voor de vernieuwing in het onderwijs te vergroten. In meer formele zin zal dat gebeuren door bijeenkomsten te organiseren waarbij leraren die deel uitmaken van teams hun ervaringen met andere leraren delen.

Activiteiten: Gebaseerd op de genoemde inventarisatie, vindt een selectie van thema's plaats voor de eerste ronde van professionaliseringsactiviteiten. Op basis hiervan zal een team worden samengesteld, bestaande uit ervaren leraren en geïnteresseerde professionals uit bedrijven en overheidsinstellingen. De ontwikkeling van het professionaliseringsaanbod vindt plaats in samenwerking met opleiders van Fontys Leraren Opleiding Sittard (FLOS), op basis van de didactiek van blended learning en netwerklernen. De eerste professionaliseringsactiviteiten vinden plaats in bestaande regionale leercentra, waar ervaren leraren en andere professionals uit bedrijven en overheidsinstellingen vanuit hun netwerk expertise leveren. De professionaliseringsactiviteiten vinden deels op locatie plaats maar worden ook nadrukkelijk ondersteund door het ten behoeve van het project in gebruik te nemen virtuele platform. Gerichte wervingsacties brengen het professionaliseringsaanbod onder de aandacht. Daarnaast zullen deelnemers worden uitgenodigd om hun professionaliseringsvragen kenbaar te maken, om nieuwe thema's aan het aanbod te kunnen toevoegen.

Onderzoek: De Open Universiteit zal de effectiviteit van deze vorm van docentprofessionalisering door netwerkactiviteiten nagaan. Belangrijke vragen zijn of de werkwijze leidt tot i) onderwijsprofessionals die meer tevreden zijn over hun functioneren, ii) effectiever onderwijs in de scholen van de deelnemende docenten, iii) adequater gebruik van nieuwe media door de deelnemende docenten, iv) in algemene zin, een versterkte band tussen onderwijs, bedrijfsleven en overheid. De onderzoeksvragen zullen worden beantwoord door monitoring van de scholen in de tijd. Naarmate er voldoende data beschikbaar komen in het proactieve kwaliteitszorgproject rond de vier genoemde onderzoeksvragen, zal ook een vergelijking tussen deelnemende en niet-deelnemende scholen worden gemaakt. Bij het onderzoek zal op de achtergrond voortdurend de vraag spelen hoe het netwerk van regionale leercentra (de fysieke en virtuele netwerkcomponent) te verankeren is in de regio om zo duurzaam bij te dragen aan de economische infrastructuur.

Participerende instellingen: de projectpartners zijn de vier scholengemeenschappen onder het schoolbestuur voor het voortgezet onderwijs SOML en de Open Universiteit (OU), die gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de ontwikkeling en invoering. De OU heeft jarenlange ervaring als het gaat om onderzoek naar de professionalisering van leraren via het Welten-instituut en met het verzorgen van professionaliseringsactiviteiten via de Lerarenuniversiteit. Na de opstartfase zullen ook andere scholen gaan participeren in de regionale leercentra. Verder vindt samenwerking plaats met FLOS, regionale overheden en bedrijfspartners³⁹.

Looptijd: De looptijd van het project is drie jaar. In het eerste jaar starten vijf teams met elk tien deelnemende leraren en andere betrokkenen. Deze vijftig kwartiermakers zullen gemiddeld twintig leraren deelgenoot maken van hun ervaringen, waardoor er na een jaar in totaal zo'n 1000 leraren profiteren van de opgedane ervaringen. In het tweede jaar zullen er tien teams en in het derde jaar twintig teams actief zijn, zodat er na drie jaar 350 leraren en andere betrokkenen in de kern van het netwerk van leercentra actief zijn geweest en in totaal 7000 leraren met dit type professionalisering kennis hebben gemaakt. De officiële start van het project is gepland in september 2015 in een bestaand, fysiek leercentrum. Na de opstartfase van drie jaar zal een ongesubsidieerde voortzetting van de professionaliseringsactiviteiten plaatsvinden, op het niveau van het derde jaar (twintig teams van tien betrokkenen elk, multiplier effect van twintig). Middelen worden verkregen door een kostendekkende bijdrage te vragen aan scholen voor afname van het professionaliseringsaanbod c.q. deelname aan het netwerk van leercentra.

Verbreiding en effectvergroting: Naar andere stakeholders toe vindt dit op twee niveaus plaats. Ten eerste door andere schoolbesturen, bedrijfspartners en overheidsorganisaties uit te nodigen om deel te nemen aan het netwerk van regionale leercentra. Kandidaten zullen in eerste instantie uit het bestaande contacten-netwerk van SOML en OU worden gerekruteerd. Ook de andere EAL-partners zullen worden geraadpleegd. Ten tweede vindt disseminatie plaats via het openbare deel van het virtuele platform, via blogs en andere publicaties, en via netwerken van participerende bedrijven en instellingen.

Impact

- Verbetering van de manier van lesgeven door goed benutten van kennis van buiten (bedrijven en overheid) zodat het onderwijs beter aansluit op de Limburgse arbeidsmarkt.
- Verhoging van de kwaliteit van leraren en daarmee van de kwaliteit van het onderwijs.
- Het benutten van kennis en ervaring van groepen leraren en professionals binnen bedrijven en overheid om zwakkere leraren te coachen zodat deze hun lesmethoden verbeteren.
- Creëren van interessanter loopbaanperspectief voor zowel startende als ervaren docenten.
- Creëren van beter doorlopende leerlijnen naar hoger onderwijs doordat de kennis over de arbeidsmarkt dichterbij de leerlingen wordt gebracht, wat een efficiëntere studie- en beroepskeuze stimuleert.
- Ontwikkelen van een mechanisme waardoor vraag en aanbod van professionaliseringsactiviteiten beter op elkaar aansluiten.
- Versterken innovatieve kracht van scholen in het voortgezet onderwijs door samenwerking met het bedrijfsleven.

³⁹ Dit zijn momenteel o.a. Chemelot, Van Houten papier, WML, Rockwool, Daelzicht en contacten via Keyport 2020.

3. Proactieve kwaliteitszorg

Onderwijsmonitor van Limburg

Belangrijkste doelen van de monitor van het Limburgse onderwijs zijn:

- een goed beeld krijgen van de situatie in het Limburgse onderwijs en de aansluiting daarvan op de arbeidsmarkt;
- een basis vormen voor intensieve dialoog en samenwerking tussen de kennis- en onderwijsinstellingen en de belangrijkste vragen in de onderzoekspraktijk bloot leggen, schooleffectiviteit vergroten, verdere professionalisering van docenten faciliteren en een efficiëntere aansluiting op de arbeidsmarkt tot stand brengen en
- een brede en langere termijn effectmeting van de verschillende innovatieprojecten.

Het uitgangspunt hierbij is: zo veel mogelijk gebruik maken van bestaande activiteiten en instrumenten om de onderwijskwaliteit op scholen te bewaken (figuur 10). Het streven is om alle Limburgse scholen in de benodigde gegevensverzameling te betrekken zodat er een compleet beeld ontstaat van het Limburgse onderwijs.

Een volledig beeld zowel in termen van scholen en onderwijssectoren als in type informatie (bijvoorbeeld zowel prestaties op formele vakken als op non-cognitieve vaardigheden en competenties van leerlingen en leerkrachten). Doordat alle scholen participeren in de monitor zijn de onderwijsloopbanen van Limburgse leerlingen in kaart te brengen en te vergelijken met landelijke trends, maar kunnen ook mogelijke knelpunten in deze loopbanen worden blootgelegd⁴⁰. Hierbij is te denken aan problemen bij overgangen tussen de verschillende onderwijsfasen, maar ook aan verkeerde studie- of beroepskeuze. Daarnaast brengt de monitor in kaart welke toegevoegde waarde een school heeft. Tot slot geeft de monitor ook informatie over de relatie tussen onderwijsprestaties en gezondheid van jongeren in de provincie. Deze informatie zal in een jaarlijks rapport over de staat van het Limburgse onderwijs worden gepresenteerd.

De monitor is cruciaal voor een brede en lange termijn evaluatie van de doorbraakprojecten van de Educatieve Agenda Limburg en is van belang voor andere projecten binnen de Kennis-As en daarbuiten, zoals eerder vermeld⁴¹. De combinatie van de wetenschappelijke borging door de kennisinstellingen, de praktijkervaring vanuit de scholen en de afstemming met het provinciale beleid zorgt voor een compleet en gedegen instrument voor monitoring van de gevolgen van

⁴⁰ Dit vraagt een helder en formeel kader voor de koppeling van gegevens op leerlingniveau in het kader van de Wet Privacybescherming. Dit kader zal nader onderzocht worden binnen de Educatieve Agenda Limburg.

⁴¹ Zie pagina 7 voor relatie met de Kennis-As.

Figuur 10: De Onderwijsmonitor Limburg brengt informatie uit verschillende bronnen bij elkaar en vult ze waar nodig aan ⁴²

- Informatie uit de leerlingadministratie en leerlingvolgsystemen van scholen in het primair, voortgezet en beroepsonderwijs;
- Informatie over leerkrachten in het primair en voortgezet onderwijs (bijv. scholingstrajecten);
- Informatie over de arbeidsmarktpositie van schoolverlaters uit het Limburgse onderwijs;
- Regionale arbeidsmarktprognoses voor Limburg;
- Aanvullende vragenlijsten en toetsen waar nodig en in onderling overleg met de partners van de Educatieve Agenda Limburg.

ontwikkelingen in het Limburgse onderwijs en van de uitgevoerde onderwijsverbeteringen binnen de Educatieve Agenda Limburg. Vanzelfsprekend is het verzamelen van deze gegevens een omvangrijke taak. In de afgelopen jaren hebben kennisinstellingen en scholen in Limburg echter al ervaring opgedaan met het samenwerken aan systematische gegevensverzameling (gericht op maximaal hergebruik van de in de school aanwezige gegevens). Scholen ervaren zelf de meerwaarde van deze aanpak.

Dialogoog en samen leren

De verzamelde informatie wordt aan de hand van instellings- en thematische rapportages aan de scholen teruggekoppeld. In gesprekken tussen directie, docenten en onderzoekers wordt nagegaan waar belangrijke kansen en knelpunten liggen. Daarnaast krijgt deze uitwisseling van kennis binnen de Educatieve Agenda Limburg op aanvullende manieren vorm: door professionele leergemeenschappen en microprojecten⁴³.

In de **professionele leergemeenschappen** staat een structurele samenwerking tussen de scholen en kennisinstellingen centraal. Ze bieden een platform voor docenten van verschillende scholen om met elkaar in contact te komen en nieuwe ideeën te ontwikkelen die op termijn kunnen uitgroeien tot uiteenlopende regionale initiatieven (ook buiten het kader van de Educatieve Agenda Limburg). De leergemeenschappen bieden een platform om met elkaar zorgen, worstelingen en ambities te delen en waar gewenst en mogelijk om te zetten in concrete vervolgstappen. De leergemeenschappen leveren kennis en vaardigheden op die toepasbaar zijn in de praktijk. Een grotere verscheidenheid aan deelnemers bevordert het delen en ontwikke-

len van kennis. Dit is te bereiken door naast onderwijs-gevenden bijvoorbeeld ook andere onderwijsprofessionals te betrekken, zoals lerarenopleiders en onderzoekers van de kennisinstellingen, betrokkenen vanuit de Learning Labs en vertegenwoordigers van andere beroepsterreinen (jeugdwerk, bedrijven). Er wordt gekozen voor een mix van fysieke contactmomenten en samenwerking en uitwisseling binnen een virtuele omgeving⁴⁴. De organisatie van de Educatieve Agenda Limburg zorgt voor de verbinding van inhoudelijke experts aan de professionele leergemeenschappen (bijv. in de vorm van publiceren van blogs, verzorgen van workshops). Monitoring zal plaatsvinden om de ontwikkeling van deze leergemeenschappen en de opbrengsten ervan vast te stellen.

⁴² Een groot deel van deze activiteiten, vooral in het primair en voortgezet onderwijs, vindt momenteel plaats in het Kaans-programma (www.kaans.nl). Naast uitbreiding hiervan naar de hele provincie en het middelbaar en hoger beroepsonderwijs, wordt daar waar mogelijk samengewerkt met andere instellingen die informatie verzamelen op scholen (zoals DUO, Vensters voor Verantwoording en de GGD). Voor de arbeidsmarktgegevens wordt samengewerkt met het Research Centrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA)

⁴³ Hogeschool Zuyd (2014), Microprojecten: Kleine maar waardevolle innovaties, In Zuyd Innoveert Special.

⁴⁴ Connect2live is een mooi voorbeeld van een startende leergemeenschap (www.connect2live.org).

Microprojecten zijn kleinschalige innovatieprojecten die één of meerdere leraren uitvoeren om inzichtelijk te maken of een bepaalde oplossingsstrategie werkt. Ze bieden docenten in alle betrokken onderwijsinstellingen de mogelijkheid om aan de slag te gaan met kleine innovaties in de eigen onderwijspraktijk. Daardoor wordt een verbetering van het dagelijkse onderwijs gekoppeld aan de professionalisering van leerkrachten. Het idee om docenten zelf meer regie te geven over de invulling van hun professionele ontwikkeling in relatie tot de verbetering van hun eigen dagelijkse onderwijspraktijk, is relatief nieuw en heeft nog niet op zeer grote schaal ingang gevonden. Het past wel binnen de eerder genoemde initiatieven die docenten uitdagen tot een meer onderzoekende houding ten opzichte van hun onderwijs⁴⁵. In overleg met de scholen wordt een adequate informatiestrategie ontwikkeld voor de microprojecten. Monitoring van de effecten hiervan vindt plaats via het systeem van proactieve kwaliteitszorg. Vanzelfsprekend zal ook een evaluatie van de totale aanpak van de microprojecten (communicatie, werving, beoordelingsprocedure, uitstralingseffect) volgen.

Figuur 11: Alle schoolbesturen, de kennisinstellingen, provincie, bedrijfsleven en andere relevante instanties worden betrokken bij de koers van de *Educatieve Agenda Limburg*.

	Provincie Limburg	Zuyd Hogescholen	Universiteit Maastricht	Fontys Hogescholen	Open Universiteit	Primair onderwijs	Voortgezet onderwijs	Middelbaar beroeps-onderwijs	Middelbaar beroeps-onderwijs	GGD, bedrijven,....
Penvoerders										
Stuurgroep										
Proactieve kwaliteitszorg										
Denktank										

Organisatie Bij projecten met de omvang van de Educatieve Agenda Limburg kunnen gemakkelijk problemen ontstaan met betrekking tot de transparantie en de betrokkenheid van de partners. Dit kan leiden tot onvoldoende draagvlak en synergie en daardoor onvolledige vervulling van de beoogde ambities. Dit risico wordt in de Educatieve Agenda Limburg onderkend. Om die reden is de organisatie vormgegeven volgens een model waarin de provincie, onderwijsinstellingen en kennisinstellingen samen de koers van de Educatieve Agenda Limburg bepalen, met ruimte voor andere professionals om mee te denken (figuur 11).

⁴⁵ Bij Zuyd Hogeschool en de Universiteit Maastricht is succesvol geëxperimenteerd met micro-projecten voor individuele docenten. Ook in het voortgezet onderwijs is bijvoorbeeld via de grassroots projecten ervaring opgedaan: docenten ontvingen een bescheiden budget om te experimenteren met ICT-toepassingen, resulterend in een scala aan opbrengsten die als een olievlek hebben gewerkt in de instellingen (www.internetonderwijs.net/artikelen2005/GrassRoots/grassroots.htm) . Daarnaast bestaan er andere initiatieven om docenten een meer onderzoekende houding te laten toepassen in hun onderwijs, zoals de educatieve minor aan de Universiteit Maastricht (www.dtpa.nl), of de samenwerking binnen de Academische Opleidingsschool Limburg (www.aosl.nl).

Penvoerders en programmacoördinator

De Educatieve Agenda Limburg is onderdeel van de Kennis-As Limburg die onder penvoerderschap valt van Zuyd Hogeschool, Universiteit Maastricht en Maastricht Universitair Medisch Centrum+, waarbij de Provincie Limburg als partner wordt gezocht. De Educatieve Agenda Limburg valt daarbij onder penvoerderschap van de Universiteit Maastricht en Zuyd Hogeschool. Vanwege het grote aantal betrokken partners en de diversiteit van de activiteiten is van belang dat een programmacoördinator een aantal taken op dagelijkse basis uitvoert. De programmacoördinator heeft tot taak geïnformeerd te blijven over de vooruitgang en opbrengsten van de activiteiten binnen de Educatieve Agenda Limburg. Op basis daarvan informeert de programmacoördinator de Kennis-As en onderhoudt hij contacten met andere programma's in de provincie. Deze contacten kunnen bijdragen aan het genereren van nieuwe ideeën die in de stuurgroep aan de orde komen. De coördinator zal symposia opzetten om kennisdeling naar een breed publiek te garanderen, bijvoorbeeld over de resultaten van micro- en doorbraakprojecten. Tot slot is de coördinator verantwoordelijk voor het PR-beleid, zowel binnen het programma als ook daarbuiten.

Stuurgroep

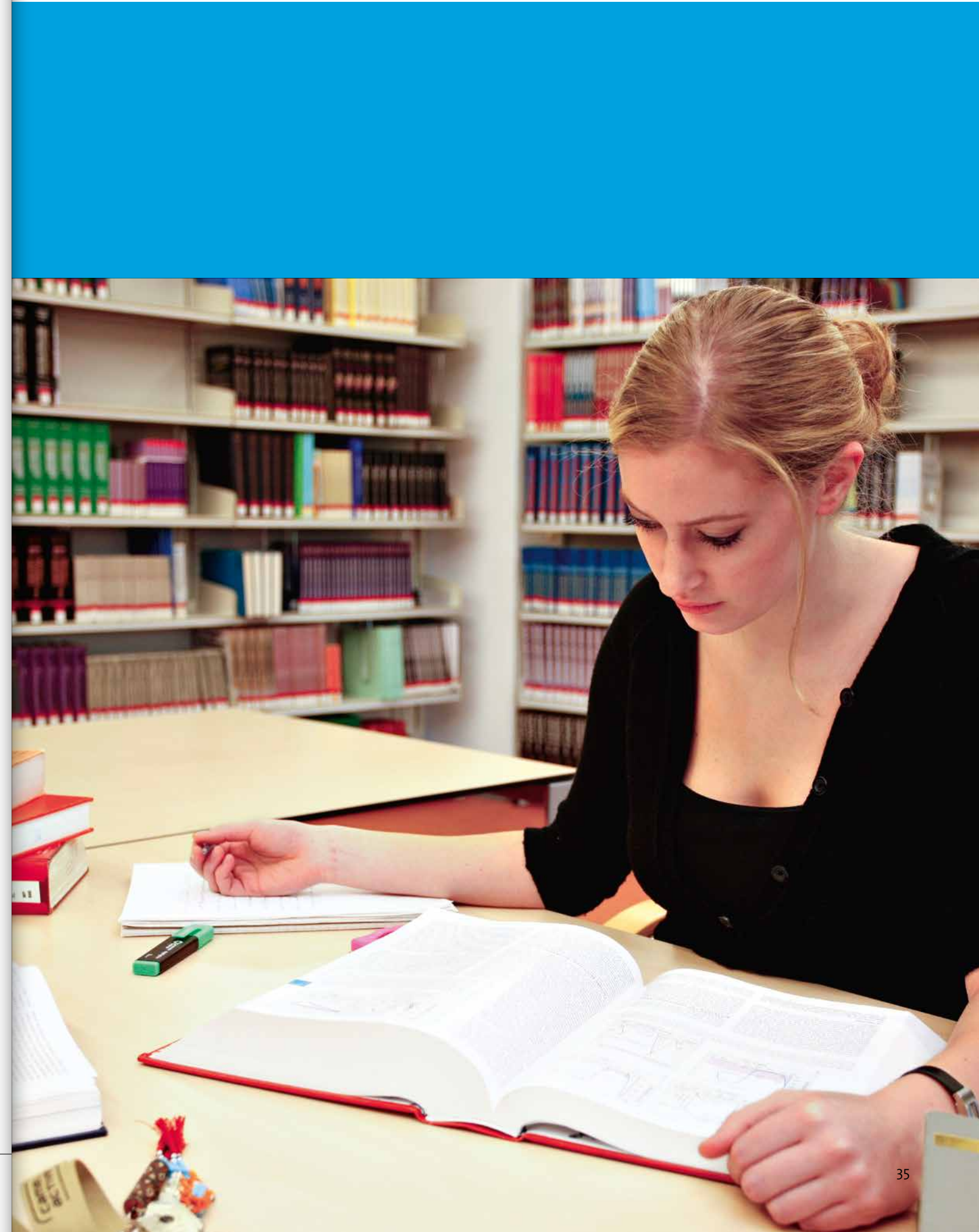
De stuurgroep bestaat uit één medewerker van elk van de deelnemende kennisinstellingen (UM, Zuyd, Fontys, OU), één vertegenwoordiger van de besturen voor elke onderwijssector (po, vo en mbo) plus een persoon benoemd door de Provincie Limburg. Tot de verantwoordelijkheden en taken van de stuurgroep behoren het vaststellen van het programmaplan, het nemen van besluiten over aanvragen voor doorbraak- en microprojecten en leergemeenschappen, het vaststellen van de projectopbrengsten (en tussentijds bijsturen of opheffen van projecten), het afleggen van verantwoording naar de deelnemende onderwijsinstellingen en de provincie. De stuurgroep ontleent input aan de denktank (zie hieronder) en het systeem van proactieve kwaliteitszorg. De inbreng van de scholen in het primair, voortgezet en beroepsonderwijs van cruciaal belang is voor de koers van de Educatieve Agenda Limburg.

Denktank

De denktank is een platform voor de uitwisseling en verkenning van de ideeën van alle participerende onderwijsinstellingen, maar ook van andere organisaties die belang hechten aan goed onderwijs en een optimale arbeidsmarkt in Limburg, zoals het Limburgse bedrijfsleven, de Provincie en de gezondheidszorg. De denktank heeft tot doel om hoogwaardige feedback te organiseren die bijdraagt aan de (toekomstige) activiteiten en koers van de Educatieve Agenda Limburg.

Proactieve kwaliteitszorg

De Educatieve Agenda Limburg wil dat projecten resulteren in duurzame verbetering van het onderwijs. Om dat te garanderen wordt in ieder project gedurende de looptijd geëvalueerd hoe de beoogde vernieuwing uitpakt. Daarnaast is er de ambitie om de impact van deze projecten op langere termijn te bepalen, zodat de meerwaarde van de verschillende projecten onomstotelijk vast te stellen is.

Colofon

Aan dit document werkten mee:

Maastricht University School of Business and Economics

Prof. Dr. Lex Borghans

Dr. Trudie Schils

Dr. Ellen Bastiaens

Dr. Louise Elffers

Drs. Annemarie Neeleman

Zuyd Hogeschool

Dr. Marcel van der Klink

Dr. Ingeborg Janssen-Reinen

Open Universiteit

Prof. Dr. Peter Sloep

Dr. Arnoud Evers

Dr. Karel Kreijns

Dr. Jan van Bruggen

Fontys Hogescholen

Anton van de Brink, MPM

Besturen voortgezet onderwijs Limburg

Drs. Ron Bonekamp, college van bestuur Limburgs

Voortgezet Onderwijs

Drs. Laurent Panders, bestuur Onderwijs Gemeenschap

Venlo en Omstreken

Drs. Jan Fasen, directeur Connect College

Vertegenwoordigers van diverse besturen Primair onderwijs

Vormgeving Zuiderlicht

Fotografie Hugo Thomassen, Klaus Tummers, Herman van Ommen, iStock